

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 2
februari 1967
pris 2:—

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Alla ● årstider

Årshem

- KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA
Telefon: Växjö 0470/601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster
- KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,
SUNNE (Värmlands län)
Telefon: Sunne 0565/271 65 — Plats för 30 gäster
- FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM,
Postfack 45, UNDERSÅKER (Jämtlands län)
Telefon: Undersåker 11 — Plats för 24 gäster
- FRITIDSGÅRDEN RAMNÅS, Postfack 42, TORUP
Telefon: Torup 0345/201 38 (Hallands län)
Plats för 20 gäster
- KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÄSLJUNGA
Telefon: Klippan 0435/600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster

Sommarhem

- LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM
(Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 - Vintertid 0454/115 66
Plats för 13 gäster
- SVANHOLMENS VILCHEM, Hallarydsväg., OSBY
(Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 - Exp.: Almbäcksg. 2 B, MALMÖ C
Telefon: 040/11 57 95 - Plats för 27 gäster

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjukas lokalföreningar

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter

Årets statsverks- proposition

har presenterats då detta nummer går i press. Som hela vårt folk vet vid det här laget rör det sig om en mycket "stram budget". Men ändå kan man tala om en del positiva drag i det stränga budgetansiktet. Vi återkommer med en presentation i Status marsnummer.

Om aktuell sjuk- vårdsdebatt

handlar bl. a. professor Gunnar Biörcks nya bok med titeln "Sjukvårdens villkor". De problem professor Biörck tar upp i boken är väl inte helt nya men den stridbare professorns sätt "att se på problematiken" är alltid lika stimulerande att ta del av. Boken behandlas i en artikel i marsnumret.

"Den ofärdiga välfärden"

är ett ämne som professor Gunnar Inghe sysslat med bl. a. i sitt stora arbete "Fattiga i folkhemmet", ett omfattande material om de hjälpsökande i storstaden Stockholm. Nu kommer han med nytt material i ämnet tillsammans med socionom Maj-Britt Inghe. Och de nya rönen får Ni läsa om i Status marsnummer!

Status

Ägare: Riksförbundet
för Hjärt- och Lungsjuka

Kontrollmärke
lagligen skyddat

nr 2 1967 februari årgång 30

SOCIALVARD · SOCIALMEDICIN · DE HANDIKAPPADE

Service och servicehus för handikappade

I det progressiva samhälle vi lever ljuder ropet på bättre service på alla tänkbara områden allt starkare. Allmänt sett har folk blivit rörligare, har mera pengar att röra sig med, och det betyder, sammanlagt, att man frågar efter varor och tjänster på ett helt annat sätt än för några årtionden sedan. Idémakarna, som på diskussionsstadiet siade om ett "bättre samhälle", avlöses mer och mer av arkitekterna och samhällsplanerarna, folk som ska praktiskt utföra vad studiecirkelmänniskor drömde om. Och det där kravet på mera service gäller, som sagt, ett samfällt krav från alla socialgrupper.

Har de ekonomiskt svaga grupperna i samhället samma rätt att ställa krav på service? Frågan är komplicerad, kan inte direkt besvaras med ja eller nej. Vi tror nog det är ett rätt allmänt utbrett tänkesätt, att folk som har begränsade ekonomiska resurser, t. ex. på grund av handikapp och långvarig sjukdom, ska dämpa ned anspråken, inrätta sig för en allmänt lägre nivå. Redan vår sjukpenningsskala i den allmänna sjukförsäkringen utgår från detta faktum. Har Du en låg inkomst blir det lägre sjukpenning. Från fackligt håll, där man i sin argumentering är starkt förankrad i lönetabeller och prisnivåer, kan man ibland höra vissa farhågor för att s. k. arbetsfri inkomst försäkringsvägen, i vissa lägen, kan ligga högre än vad vissa låglönegrupper uppnår på sina arbetsplatser.

Någon patentlösning på hur man bör komma tillrätta med antydd problematik kan väl ingen för dagen presentera. Det är så många faktorer som kommer in i blockfånget då man ska värdera respektive taxera prestationsförmåga hos den enskilde,

hans starkare eller svagare ställning som konsument och medborgare. I hjälplösheten griper man ofta efter halmstrån, som heter "solidarisk lönepolitik", inkomstutjämning, människovärde, humanitet osv. Men klyftorna kvarstår ändå mellan olika grupper — även i folkhem och välfärdssamhälle.

Om man här gärna vill starkt understryka att behov och service har ett ofrånkomligt samband med plånbokens tjocklek respektive tunnhet så vill man ändå till sist stanna inför en viktig faktor. Dagens samhälle har dock blivit allmänt mera lyhört för handikappfrågor och efter-satta minoriteter. Därför är tiden mogen att fånga upp denna — låt oss säga i rätt riktning blåsande handikappvind — till praktiska, konkreta åtgärder. När är vi mogna att gå ifrån ett ensidigt uppbyggt statistiskt system med hjälpsökande uppgradade i köer kring kontor och mottagningar, där man mest sysslar med papper, ansökningar och undersökningar samt penningutlämning? Serviceåtgärderna bör byggas ut vidare på det praktiska planet. Det borde vara en hederssak att åtminstone på varje tätort ha en mönsteranläggning med service till handikappade och äldre: för t. ex. kroppsvård, sjukgymnastik, hår- och fotvård, tandvård m. m. Inom en sådan centrumanläggning kunde man också lägga olika sociala byråer, försäkringskassa, hemhjälpcentral, transportservice, föreningslokaler etc. Även de olika handikappföreningarna kunde beredas utrymme inom en sådan byggnadskropp. Och varför inte förlägga viss affärsverksamhet med lättillgängliga butiker och restauranter i direkt anslutning till eller i nära kombination med serviceanläggningen. På så sätt fick man också en mera naturlig och neu-

Även landstingsförbundet efterlyser lättnader vid lång och dyr medicinering

Som tidigare deklarerats i Status gjorde Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka (RHL) i somras en sammanfattning om önskemålen beträffande mediciner för långtidssjuka. Förslaget innefattade i kort-het dels en snabbare uppflyttning på den s. k. fria listan av mediciner som ordinerats av läkare under längre tidsperioder, dels också att sådan långtidsmedicinering, som inletts på sjukhus, skulle vara kostnadsfri för den enskilde även i fortsättningen när behandlingen fortsätter i öppen vård, dvs. så länge vederbörande läkare anser medicineringen nödvändig.

*

Landstingsförbundet understryker i ett yttrande i princip de synpunkter RHL framfört. Det är anmärkningsvärt, fram-

håller landstingsförbundet, att 1961 års sjukförsäkringsutredning i delbetänkandet *Läkemedelsförmånen*, inte gjort allvarligare försök att bygga upp ett system, som ger ett tillfredsställande skydd för just dem som mera varaktigt har att vidkännas höga medicinkostnader. Då utredningen icke ansett sig kunna lägga fram något förslag till ny kungörelse med förteckning över kostnadsfria läkemedel understryker landstingsförbundet behovet av att bestämmelserna fortlöpande överses med hänsyn till bl. a. läkemedelsutvecklingen. Den nu rätt allmänt praktiserade ordningen med kompletterande bidragsgivning från landstingen för i förteckningen upptagna sjukdomsgrupper kan icke anses tillfredsställande. Härvid erinrar landstingsförbundet om sin

omfattning bevilja delpensioner, dvs. 2/3 eller 1/3 av full förtidspension, innefattar ju i själva verket att dessa partiella förtidspensionärer ska kunna utnyttja den kapacitet de besitter för eget förvärvsarbete. Hur ska nu detta ske? Jo, genom en samfäll uppbyggnad av serviceåtgärderna för de handikappade. Servicehus och rehabilitering i kombination med lämpliga arbetsuppgifter — där har vi formeln till en handikappvård som ger utdelning i produktion och allmän trivsel för de handikappade. Låt de handikappade gärna vara med och betala för sin service. Det kan de om de hjälps och utrustas på ett snabbare och mera tidsenligt sätt. Utan lång utnötning i köer av olika slag på olika mottagningar. Samordning av serviceåtgärderna kräver en organisatorisk sanering också — låt oss inte dröja allt för länge med den!

Sixten Hammarberg

Samhällsutvecklingen pekar mer och mer mot modeller för praktisk social service i antydd riktning. Vi tror att ett fullföljande av normaliserings- och upprustningslinjen för de handikappade inte i egentlig mening behöver betyda någon utgiftsökning på längre sikt.

Vi vet att vår sociallagstiftning förutsätter att de handikappade genom olika rehabiliteringsåtgärder ska kunna bli i stånd att i ökad omfattning utnyttja och utveckla den kapacitet de har kvar, dvs. sedan deras totala situation omräknats eller taxerats i försäkringspengar. Att man nu från försäkringskassornas sida t. ex. visar en tendens att i ökad

framställning till Kungl. Maj:t av år 1964 angående utvidgning av rätten till kostnadsfria läkemedel. Slutligen erinras också om den speciella fördyring av läkemedelskostnaderna, som drabbar de konsumenter som är bosatta i glesbygdsområden, och som avser fraktkostnader m. m.

FAKTA FRÅN "KVACKARNAS" MARKNAD

I den utredning som gjordes för kvacksalveribetänkandet för tio år sedan — och som fortfarande har aktualitet — räknade man 305 homeopater, 46 kiropraktiker, 9 "ortoped", bengubbar och leddragare, 4 koppare, en igelsättare, 14 örtmedicinare och "naturläkare", 3 elektroterapeuter, 10 skönhets-, hud- och hårspecialister (alla mer eller mindre inom citationstecken), en "talpedagog", 5 "psykoterapeuter", 8 "massörer", och 44 kloka gubbar och gummor, förutom 35 icke specificerade — bland dem förmodligen åtskilliga blodstämmare. Ändå fick man nog inte mer än en del av de verksamma på området i detta svep, som baserades på stads- och provinsialläkarrapporter och annonsklipp ur pressen.

Av dessa hade 180 kvacksalveriet som huvudsyssla, 112 var kringresande yrkesmän och 77 konstaterades ha en mycket vidsträckt praktik.

De flesta var bosatta i städerna, och verksamheten var livligast i Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län.

Utredningen visade också att patientintresset var livligt även i tätbefolkade industribygder, som inte kunde betecknas som efterblivna på något sätt.

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: Einar Hiller

Redaktör: Sixten Hammarberg

Red.: David Bagares Gata 3, 1 tr., Sthlm C

Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24

Postadr.: Box 3196, Stockholm 3

Postgironr: 95 00 11

Omslagets sista sida kr 600:—
 1/1 sida = 180 × 260 mm " 500:—
 1/2 sida = 180 × 130 mm " 275:—
 1/4 sida = 90 × 130 mm " 150:—
 1/8 sida = 90 × 65 mm " 100:—
 Färgannonser 25 % tillägg.

Prenumerationspris: Helår 20:—, halvår 11:—

UR INNEHÅLLET:

PATIENT I DAG (intervju med professor Viking Olof Björk	6
SEKRETESS — vad vet folk om mig?	7
UPPLEVELSER PÅ BYRÅN	8
HANDIKAPPUTREDNINGEN (frågor till Ingemund Bengtsson)	10
INTRESSEGEMENSKAP OCH ENSKILDA HANDIKAPPORGANISATIONER	13
HCK-ORDFÖRANDE I NÄRBILD	17
STRESSAD POSTFRÖKEN I VÄNTAN PÅ KATT ..	18
BILDKRYSS	21

OMSLAGSBILD — teckning av konstnären Gunnar Persson

Pressen bör acceptera en utvidgad sekretess

anser *Dagens Nyheter* i kommentarerna till det ökade skydd för den enskilde civildepartementet ställt i utsikt i sitt nya förslag. Förslaget innebär (se artikel på annan plats i detta nummer!) vissa tillägg till sekretesslagen, varigenom det blir juridiskt möjligt att t. ex. i ett anställningsärende hemligstämpla psykologens testprotokoll och hans omdömen om den sökandes personliga särdrag. Tidningen fortsätter:

Pressen har inget skäl att slå vakt om offentlighet kring de psykologiska proven. Att publicera ett psykologiskt testformulär skulle vara detsamma som att göra formuläret oanvändbart för framtiden. Och man lär knappast kunna hitta en anständig motivering att offentliggöra uppgifter om enskilda personers intelligenskvoter, dolda karaktärsdrag eller psykiska lyten.

De psykologiska provens värde är så väl dokumenterat att deras användning begränsas endast av bristen på psykologer.

Flera myndigheter utnyttjar dem sedan länge. Enbart de affärsdrivande verken låter utföra tusentals testningar om året. Vid en enkät har exempelvis Sida uttalat att testresultaten är en "väsentlig faktor vid urval av sökande", medan luftfartsverket anser proven "helt avgörande" sedan betygsmärker fått bestämma vilka som blir uttagna till testning. Flertalet myndigheter uppfattar testningarna som komplement till övriga urvalsinstrument.

◇

Civildepartementets förslag innebär att handlingarna skall förvaras hos vederbörande myndighet, men där beläggs de med sekretess, vilket torde vara tryggt att veta för den enskilde och ur rättssynpunkt jämfört med nu gällande ordning.

Sekretessbelagd "handling"?

I varje fall tycks den här unge mannen ha svårt att lista ut vad det kan röra sig om för slags hemligheter. För de i västerled eller i österled?

(Håsonbild)

Politisk matnyttia och servicehus åt handikappade

penetreras av Anne-Marie och Hans Torné i en artikel i DN. De två författarna menar att danskarna ligger åtskilligt före oss på området. Det är i många stycken bra påpekanden om bristande handikappplanering som berörs. På slutet anser sig skribenterna behöva utdela s. k. kängor, dels till politikerna, dels också till våra organisationer för bristande intresse.

Så här låter det:

Och här i Stockholm fortsätter politikerna att överbjuda varandra i valtider om vem som är handikappvänligast. Våra egna organisationer träter med varandra om namnfrågor, och över alltsammans hänger fritt svävande begreppen servicehus och handikapp. Men det kanske blir tomtplats som inte affärsmännen vill ha om Sergelplatsen förlängs mot Slottet.

◇

Att "träta om namn" istället för att göra något för de handikappade är naturligtvis fel. Men det är också fel att tro att de handikappades organisationer bara sysslar med trätor och struntar i allt annat. De som känner till det interna jobbet föreningarna vet bättre. Och om man nu menar att handikapporganisationerna skulle vara alldeles särskilt grälsjuka är också detta fel. Vi undrar om de ärade skribenterna förläst sig på riksdagsprotokoll och stadshusdebatter från Stockholms stadsfullmäktige?

Läkekonsten har gjort enorma framsteg

Det är ingen överdrift att tala om en revolution inom läkekonsten i och med teknikens intåg. Den tekniska tidsåldern i medicinen anses som ett av de största framsteg mänskligheten gjort i atomåldern.

Tumörsjukdomar bekämpas med röntgen och radioaktiv strålning. Vårt vetande om metaller och plaster gör att läkarna har bra ersättningsmaterial för utslitna kroppsdelar. Vi kan skapa gynnsamma livsbehandlingar för ett nytt barn som inte har nog livskraft — exempelvis i en kuvös — eller ge den som plågas av svår reumatisk värk lindring i ett rum med tropisk temperatur.

Men — och frågan är väsentlig — hur drabbar den framåtskridande tekniken patienten? Farhågor har framförts från skilda håll om att den gamla klassiska läkekonsten håller på att förlora sin främsta regel: intresset för individen. Betraktas numera patienten bara som ett "fall"?

Professor Viking Olof Björk — en av Europas förnämsta experter på hjärt-lungkirurgi och chef på Karolinska institutets Thoraxklinik — ger följande kommentarer:

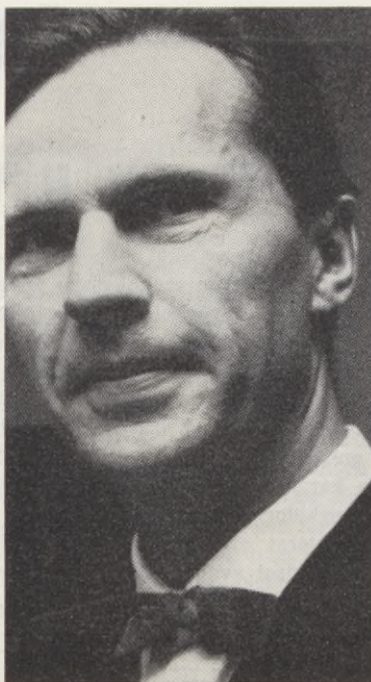
— Jag anser det felaktigt att göra förhållandet teknik—läkekonst kontroversiellt. I en läkares ögon får aldrig patienten som människa bli likgiltig. Det får helt enkelt inte ske.

— Det finns risker att kontakten med läkaren blir sämre nu än förr, men i varje enskilt fall *måste* patienten informeras. De ingrepp som görs på Thoraxkliniken innebär stora risker och självfallet bör patienten få veta alla faktorer. Man måste väga för och emot. Vad är att vinna och vad är att förlora? Vidare måste hänsyn tas till patientens ålder, yrke sociala status och allmänna kondition samt hur vederbörande efter ett ingrepp ska kunna återinpassas i samhället. Den direkta kontakten läkare—patient är *alltid* nödvändig.

— Vidare tror jag mig lugnt kunna konstatera att intresset för patienten som människa *ökas* i stället för att avta.

— Personligen följer jag mina patienter mellan ett till fem år efter operationen för att få fram fakta om resultatet av ingreppet. Det är värdefullt även för andra liknande fall som kommer in på kliniken.

Är läkarvetenskapen just nu inne i en utveckling som leder till en lagandans,

Professor Viking Olof Björk.

PATIENT I DAG

Det har ägt rum en revolution inom läkekonsten genom den allt större betydelse som de tekniska hjälpmedlen får och detta gäller både diagnostik och terapi.

Men hur går det med människan—patienten? Förlorar han—hon på den rådande situationen? Glöms den psykologiska sidan av saken bort? Och har i så fall inte något av det väsentliga i läkekonsten gått förlorat: intresset för den sjuka människan individen?

Professor Viking Olof Björk på Karolinska Institutets Thoraxklinik ger i denna artikel sin syn på problemet.

samarbetets läkekonst? En syntes av ökad människokunskap och modern naturvetenskaplig medicin som anlitar teknikens resurser?

— Ja. Absolut. Jag vill uttrycka mig så att lagandan inom läkaryrket kan jämföras med ett kugghjul och där *måste alla kuggar* fungera och man ska kunna lita på varje enskild. Från den första begynnande undersökningen och till dess operation sker. Visst utvecklas läkekonsten mer och mer till ett teamwork.

— Vi får heller inte glömma teknikerna—ingenjörerna. Har jag något problem så ringer jag upp. Vi har på Thorax en liten specialverkstad och behöver jag exempelvis en kanyl i särskilt format så beställer jag den bara och nästa morgon är den klar. I verkstaden kan man arbeta både med rostfritt och andra metaller, ja över huvud taget med allt som ingår i operationstekniken. Skulle vi tvingas beställa från annat håll skulle det bli för tidsödande — en operation kan brådska — och även ställa sig dyrare.

En annan väsentlig fråga. Trots de landvinningar som gjorts och görs så står dock läkaren maktlös ibland. Det saknas terapeutiska framsteg inom många områden. Vad hoppas professor Björk personligen på ska kunna få en snabb lösning?

— När en hjärtmuskel är nedsliten av olika sjukdomar så kan vi inte göra mycket. Ett klaffel kan rättas till och ersättningsmaterial opereras in. Men är det fel på muskeln så kan inte heller den konstgjorda klaffen fungera tillfredsställande. Vi kan bara hoppas på att transplantations—tekniken går framåt och det gäller både hjärta och lungor. Det är inte omöjligt att vi inom en snar framtid kommer tillrätta med de svårösta problemen i samband med transplantation.

Den s.k. "hopplöse patienten" hur bemöts han? När läkaren *vet* att det inte finns någon bot. Kommer forskningsintresset med i bilden så kanske risken finns att patienten i denna tekniska tidsålder blir ointressant? Och bara ivägskickad?

— Det är en intressant fråga, konstaterar professor Björk. För här möter man verkligen problemen.

— Patienten *måste* få veta och om vi anser att det finns en chans — en behandlingsmetod kan vara under utveckling — så ber vi patienten se tiden an och återkallar vederbörande när vi får möjlighet hjälpa. Under väntetiden får givetvis patienten sin vanliga behandling för att lindra smärtor och oro. Men — om inte... Då *måste* vi, klinikens uppgift är ju att rädda livet på de patienter som har en chans — sända den dödsdömda patienten tillbaka till sin vanliga läkare och dennes vård. Det enda läkaren i regel kan göra är att hjälpa med pallotiv terapi. (Lindrändupppehållande vård.)

Beträffande Thorax på Karolinska Institutet så planerar professor Björk en del förändringar. Han vill ha sitt eget tjänsterum flyttat upp fyra våningar så han får närmare till sina patienter. Vidare så behövs en genomgripande rationalisering av steriliseringsanläggningarna — här kommer verkligen tekniken med i bilden och

SEKRETESS -

Vad vet folk om mig
och mina "särdrag"?

Frågan om hemligstämplade personliga data har varit på tapeten under åtskilliga veckor. Säkerhetspolisens register, dess innehåll och uppläggning, har diskuterats och som vanligt har vi fått en utredning också här. När "SÄPO-utredningen" är färdig får vi väl veta något och alla de som går omkring och är mer eller mindre oroad kan åtminstone hoppas på en bättre tingens ordning i framtiden. Med våren och blåsipporna, dvs. i maj månad, lär SÄPO-utredningens uppdrag vara klart har det sagts.

Nu finns det papper också av annat slag, som rör enskilda personer. Inte "SÄPO-papper" utan data man samlar om oss i andra arkiv. Det gäller så "oskyldiga" saker som hur vi t. ex. enligt psykologernas slutsatser är beskaffade som yrkesmännskor. Som ev. aspiranter till jobb och anställningar av olika slag. Och i de psykologiska undersökningar, som göres, kan det ofta bli fråga om personliga omständigheter vi gärna inte vill att så många ska ha tillfälle att studera. Med tanke på att yrkespsykologerna beräknas bli en viktig nyckelgrupp i framtidens yrkesliv — långt mera än vad f. n. är fallet — så är

frigör värdefull arbetskraft från slitet vid autoklaverna — med ultraljudsdiskbänkar och andra finesser. I operationssalarna planeras ljusförbättring och både sjukhusdirektionen och anslagsbeviljande myndigheter har ställt sig positiva.

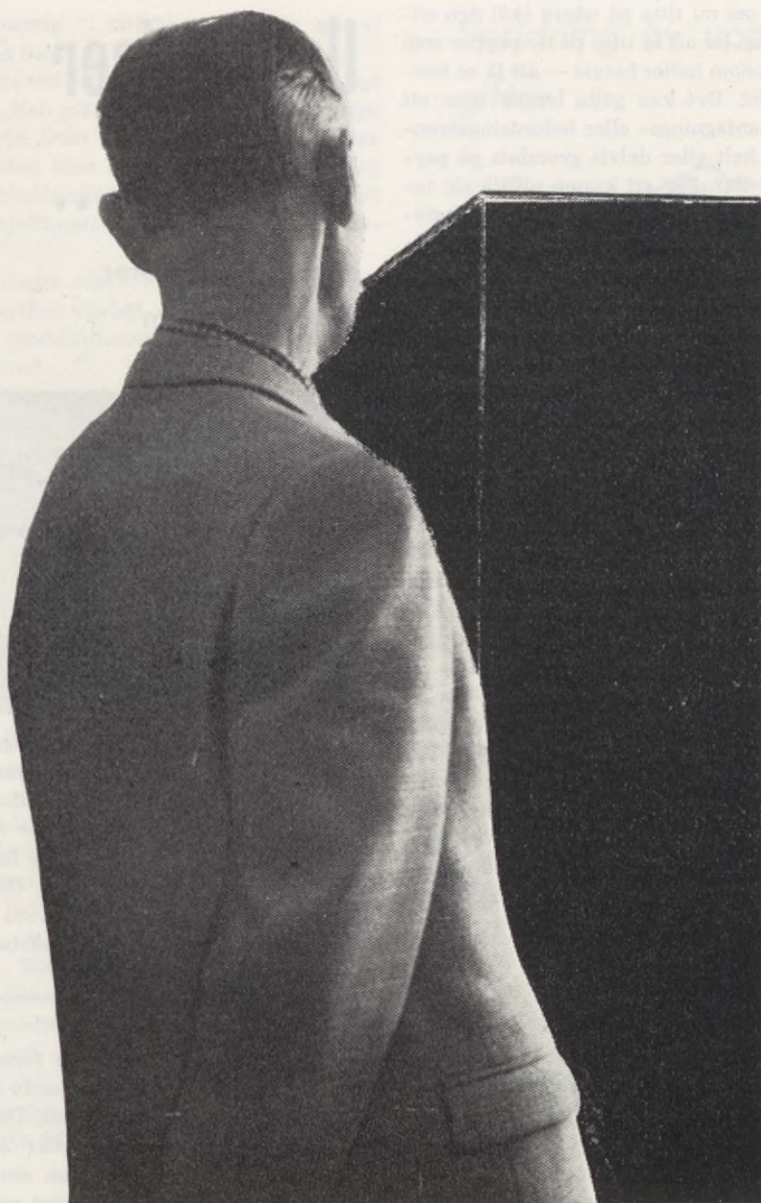
När det gäller Uppsala, där Viking Björk länge var verksam, säger han:

— Det var en trevlig och intressant tid. Men nackdelen var att man fick dela operationstiderna med så många andra. Här är resurserna större. Thorax i Uppsala behöver ytterligare några år för att bli fullt utbyggd.

För patienten i dag, i atomåldern... Vad kan man anse? Visst tar tekniken mycket av läkarnas tid. Minskar ramen för en pratstund. Men är det inte en tröst veta att behandlingen blivit så mycket effektivare? En pratstund med läkaren kan lugna ryckande nerver. Men medicinens tekniska resurser botar för livet...

Harry Antonsson

I det förslag till komplettering av nu gällande sekretesslag, vilket föreligger, uppmärksammas bl. a. förvaringen av ömtåligt material.

också de testningar, som företages av enskilda människor något som i hög grad kommer att öka mängden av s. k. ömtåliga papper i arkiven.

Civildepartementet har sammanställt en PM i ämnet. Den heter *PM angående offentlighet och sekretess vid psykologiska undersökningar i allmän verksamhet (Civildepartementet 1966:1 oktober 1966)*. Låt oss bara först, innan vi ger oss närmare in på innehåll och slutsatser i detta dokument, erinra om att det finns viktiga regler om hithörande frågor om offentlighet och sekretess i 1949 års tryckfrihetsförordning och i 1937 års lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen). Vi ska här inte gå in på detaljer och lagrum i någon större

utsträckning — bara ta upp några mera principiellt viktiga faktorer ifråga om den enskildes trygghet och skydd. För det är just för att "täta till" luckorna i detta skydd Civildepartementets PM kommit att utarbetas. I lagtexten förekommer uttrycket "privatlivets helgd" här och var. Vad är nu "privatlivets helgd" och hur mycket skydd ger oss den lagstiftning som finns?

När det gäller offentlighetsprincipen kan man endast tala om sekretesslagens bestämmelser som gällande då det rör sig om handlingar som förvaras hos stats- eller kommunalmyndighet. Om en handling förvaras hos en enskild person eller ett privat institut kan alltså inte anspråk på "utbekommande av handlingen" uppställ-

las. Låt oss nu titta på några skäl den enskilde kan ha att få titta på de papper som gäller honom eller henne — att få se testmaterialet. Det kan gälla besvär över ett beslut i antagnings- eller befordringsärendet, som helt eller delvis grundats på psykologisk test. För att kunna utföra sin talan måste man ha tillgång till detta material. Här diskuterar man i den PM Civildepartementet sammanställt att starka skäl talar för att man måste "skydda provens användbarhet" då det gäller psykologiska undersökningar — det kallas för *instrumentell sekretess*. Provens användbarhet i fortsättningen talar mot att man offentliggör dem.

Å andra sidan gäller det *personsekretess*, dvs. den prövades intresse av att de av honom lämnade uppgifterna vid testningen, om personliga förhållanden etc., icke delges obehöriga. Om behovet av personsekretess är att hålla i minnet att de psykologiska undersökningarna endast är en del av det samlade material, som ligger till grund för ett beslut i antagnings- eller anställningsärende. Man får inte jobbet enbart på psykologiska prov, men dessa kan väga mer eller mindre tungt i högen av papper. De handlingar, som förekommer i anställningsärenden är av skiftande slag. Det kan röra sig om:

1. Ansökningsformulär
2. Meritförteckningar
3. Betyg
4. Yttranden och anteckningar vid intervjuer med sökande
5. Psykologisk test.

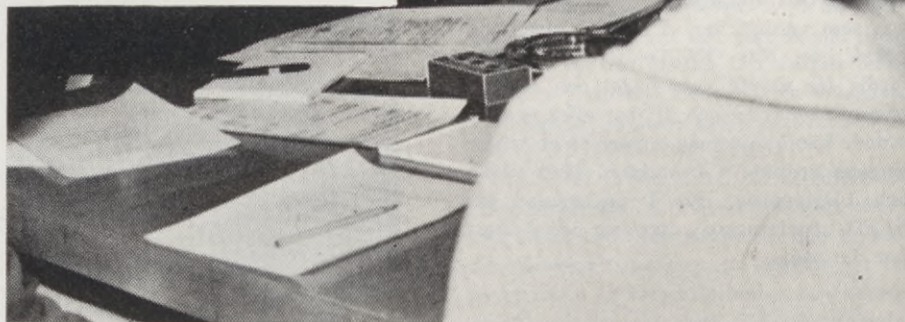

Den psykologiska undersökningen består också av olika moment. Vid sidan av begåvnings- och personlighetsprov skall den prövade fylla i frågeformulär som avse t. ex. arbets- och familjeförhållanden. I undersökningen ingår även en intervju med psykologen. Det är vanligt att anteckningar görs i samband med prov och intervjuer.

Vad är nu "hemligt" och offentligt i det samlade materialet om en enskild person? Åtskilliga av de handlingar, som förekommer i anställningsärenden, torde vara av sådan karaktär att anledning saknas att frångå offentlighetsprincipen, framhåller Civildepartementet i sin PM. Man bör t. ex. inte hemlighålla vilka som söker en viss befattning. Ej heller finns det anledning att från offentligheten undantaga uppgifter om utbildning, tidigare anställningar eller tjänstgöringsbetyg. När det gäller behov av sekretess för angivna svar på frågeformulär och provuppgifter ter sig frågan

Upplevelser på byrån...

eller konsumenter inom viss "ram"

Scenen är en socialvårdsbyrå. Någonstans i en inte alltför stor stad i mellansverige. Inte långt från byrån ligger en stor kiosk med tidningar och godsaker. Från fönstret på socialvårdsbyrån kan man se folk som går till kiosken för att handla. Och man känner igen en del människor... staden är ju inte så stor. En av "våra gubbar" står

också där i kön då stockholmstidningarna just kommit. "Vår gubbe" köper en tidning och ytterligare någon grej av vad man kan se från vårt fönster. En av våra skrivmaskinsfröknar vilar ett ögonblick på tangenterna, följer köparen vid kiosken med ögonen. — "En sån kunde väl nöja sig med *ortstidningen*", säger hon tankfullt, en re-

mera svarbedömd. Ofta torde formulären vara av den art att ett utlämnande av svaren icke kan vålla någon skada. Den psykologiska undersökningen eller anställningsförfarandet i övrigt kan emellertid medföra att uppgifter av mycket personlig natur blottas, exempelvis allvarliga intellektuella defekter eller avvikelser på känslolivets område. Den enskildes intresse av att undgå offentlighet beträffande dylika förhållanden har i andra sammanhang ansetts förtjäna lagstiftningens skydd. Liksom när det rör sig om *anställning* kan det också ifråga om *avgång* ur tjänst föreligga behov av sekretesskydd. Det kan exempelvis röra sig om uppgifter, som lämnas i läkarintyg vid sjukpensionering.

Vid avvägningen av olika skäl för respektive mot sekretess och offentlighet har nu framlagts förslag till att "täta" till luckorna i skyddet för den enskilde. Det förefaller helt naturligt att så sker. I förhållande till tidigare metodik — såsom anställningsintervjuer och granskning av tjänstgöringsbetyg etc. — förekommer numera i stor utsträckning systematiska bedömningar av de sökande och deras lämp-

lighet för jobb av olika slag. Därför är det också naturligt att sekretessfrågan bedömes på annat sätt än tidigare. I det förslag till komplettering av sekretesslagen, vilket nu lagts fram, uppmärksammas främst *materialets förvaring*. Det är klart uttryckt att i samband med psykologiska undersökningar upprättade handlingar skall framdeles överlämnas till och förvaras hos den myndighet som föranstaltat om undersökningen. I de nya formuleringarna förutsättes vidare bl. a. vederbörandes eget samtycke till offentliggörande respektive utlämnande av uppgifter om personliga förhållanden, som "kan lända till skada" etc. Materialet från psykologiska undersökningar består i huvudsak av frågeformulär, svarsuppgifter och andra skriftliga handlingar. Ett utnyttjande av materialet torde som regel kräva tillgång till handlingarna. Med hänsyn härtill och i beaktande av den *tystnadsplikt*, som anses gälla ifråga om innehållet i sekretessbelagda handlingar, räknar man med att de föreslagna tilläggen till sekretesslagen torde ge erforderligt skydd för materialet. Något motsvarande stadgande om *tystnadsplikt* bedömes därför icke vara erforderligt.

S. H.

flexion, inte egentligen riktad till någon, för hon tar omedelbart upp sitt smattrande på skrivmaskinen utan ytterligare kommentarer.

... Ur svenska hjärtans djup en sång... egentligen är hon en mycket hygglig flicka, flitig och noggrann i jobbet. Och säkerligen är hon inte ensam om sina funderingar om mannen vid kiosken och hans bröder och systrar i hjälpköerna. Här bröt han så att säga mot "mönstret" och uppträdde som normal konsument i en annan sorts kö.

Vi bläddrar i en tjock bok som bär tryckåret 1960 på omslaget. Den heter "Fattiga i folkhemmet", är skriven av professor Gunar Inghe" och tillhör ingalunda den litteratur som toppar dagens efterfrågelista. Ofta får såna här böcker en plats i hyllan i förnämligare sammanhang och hittar inte ut till folk utanför byråerna. På sidan 513 står det: "Beroendeställningen har också flera olika sidor. Man tvingas att be om hjälp, att vädja, att förklara, att låta andra få reda på — i detalj — hur man har det ställt. Man kommer också under tillsyn. Man får lära sig att svälja förebråelser och uppsträckningar, om man inbräcks hålla sig inom den ekonomiska ram, som andra människor bestämt för en, och om man inte kan följa levnadsföreskrifter, som kanske i många avseenden är en främmande..."

Det finns en rubrik som heter på högsta vetenskapliga språk: *Attityd till distriktsläkarna*. Hur ser en "distriktsläkare" ut? En av intervjuobjekten säger: "Han är tvär

och konstig... sträng, opersonlig, går ej att tala med..."

En annan röst: "Doktorn tittade knappt på en. Man märkte skillnaden för dom som betalade. Dom är dom så mycket artigare mot. Man blev aldrig undersökt, han tog bara blodtrycket. Själv fick man fara till Södersjukhuset och befanns då ha hjärtfel..."

En tredje röst: "Första gången hälsade han mycket vänligt, men när jag lämnade fram medellöshetsintyget, blev han som förändrad..."

Vad är ett *medellöshetsintyg*? Läsaren har säkert gissat vad det rör sig om för slags papper, inte guldkantade precis, och den sortens certifikat existerar faktiskt än i dag på sina håll.

Nu har vi kommit till sidan 522. Överst på sidan finns en tabell med rubriken: *Attityden till hjälpåtgärderna*. Klädbeckymmer, naturhjälp, hemutrustning... "man fick starkt intryck av hur det räknades och sparades och hur femöringarna måste vändas för att budgeten skulle gå ihop". Ja, det gällde inte statsbudgeten och herr Strängs räkneverk utan en som tvistade med dom "på byrån" om sina behov. "Man fick inte handla i vilken affär som helst... och det rörde sig om "urmodiga" grejor. Ett annat bekymmer är "avdragen": Det värsta är att dom drar ifrån på understödet, när man arbetar det minsta... och det är så "obehagligt med långa förhör och sådant". Man var på sina håll mest ängslig över spridningen av uppgifterna om tillståndet.

Forts. å sid. 10

Spridning av uppgifter...

På tal om "spridningen", den bristande diskretionen kring "hjälpfallet"... ringer grannarna värden... så får dom reda på det... ringer till arbetsplatsen, kontrollerar sonens inkomst. Han har slutat sin plats för den sakens skull...

(slutsatser ur "Fattiga i folkhemmet")

Skattetryck och tidningspress...

... såg en grupp tidningsläsare... arga på skattemasar, som brandskattar våra idrottskillar för ärligt förtjänta priser.

(attityder mot våra granskare)

Attityd inför medellöshetsintyg

"Distriktsläkaren" knäppte av en vänlig attityd då han fick se medellöshetsintyget... knäppte på vänligheten igen då han ställdes inför en klient med "friska sedlar" i plånboken.

(hastig attitydförändring i "Fattiga folkhemmet")

RITAT
FÖR
STATUS
AV
SVEN
BJÖRNSEN

■ UPPLEVELSER...

Forts. från föreg. sida

På tal om spridningen — den bristande diskretionen — kring hjälpfallet hette det: "ringde värden, grannarna eller arbetsgivaren och så får dom reda på det. Det är så förärgligt, när de ringer till arbetsplatsen och kontrollerar sonens inkomst. Han har slutat sin plats för den sakens skull..."

Man funderar. Över "distriktsläkaren", som knäppte av sin vänliga attityd, då han fick se "medellöshetsintyget", men knäppte på den igen inför den som betalade konsultationen med "riktiga" sedlar ur plånboken. Den yrkeskunnige sociologen talar mest om "intervjuobjekt" och han försöker finna nyanserna i eländet. Han prickar in siffror och fakta i sin tabell om *attityd till understödssituationen*. Svar erhöles från 77 procent av intervjuobjekten. De var mycket skiftande. Man kunde i stort sett gruppera klientelet i tre grupper. En grupp tog understödssituationen i huvudsak kallt, en annan tyckte visserligen att den var obehaglig men dock uthärdlig, medan en tredje var direkt negativt inställd och synbarligen starkt plågad. Den sista gruppen omfattade cirka 1/4 av männen och över 2/5 av kvinnorna. Det lutar alltså åt att kvinnor av olika skäl skulle vara mera pinnade av understödssituationen än män.

Ja, men märk säger kanske experten och drar en försonande slät hand över professor Inghes "fattiga i folkhemmet": den här boken sammanställdes visserligen med 1960 som tryckår... Men intervjuerna är säkert åtskilliga år äldre, ligger säkerligen långt in i fattigvårdsbyråkratins dimmor, som dunstat bort för länge sen. Det är gammalt gods Du rör Dig med, käre Bror! Vi undrar det! På sidan 524 finner vi följande formulering: "Även nu möter man ideligen indignerade understödstagare, som uppger sig ha blivit mindre lämpligt bemötta och behandlade. Alltjämt klagas det över knapphet, snävheter, köer, utfrågningar, ovarsamma kontroller, indiskretioner och orättvisor". Vi slår igen boken "Fattiga i folkhemmet" med en djup folkhemsk suck och går ned till den kiosk, som inledningsvis berördes, för att köpa en färsk kvällstidning. En grupp upprörda diskuterar en dagsfärsk rubrik om de efterhängsna skattmasarna, som ska syna en hygglig idrottskille som Assar Rönnlund in på bara kroppen. Därför att han fått väl förvärvade priser... priser som nu ska beskattas med hutlösa belopp. Det finns problem, mer eller mindre offentliga på våra byråer.

Hur långt har handikapputredningen hunnit?

Status frågar utredningens ordförande riksdagsman
Ingemund Bengtsson

Ingemund Bengtsson.

Handikapputredningen är namnet på den statliga kommitté som den 30 juni 1965 fick Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda frågan angående omvårdnaden av handikappade.

Sedan Socialpolitiska kommittén under 1966 avslutat sitt arbete, kvarstår Handikapputredningen som naturlig "arvtagare", dvs. att föra vidare och närmare i detaljer konkretisera de behov på handikappvårdens fält Soc.-pol. kommittén i olika betänkanden aktualiserat.

Förslag till vårdlag, som skulle precisera de olika handikappbehoven m. m., avstod Soc.-pol. kommittén för sin del att lägga fram. Status har ställt några frågor till riksdagsman Ingemund Bengtsson — Handikapputredningens ordförande — om handikappfrågornas vidare handläggning.

Kan man räkna med att bl. a. vårdlagen tas upp på nytt i Handikapputredningens arbete? Frågorna till Ingemund Bengtsson och de svar han ger följer här.

TÄNK PÅ

**Hjärt- och Lungsjukas
Blomsterfond**

Postgiro 95 00 11

1. Utredningsdirektiven ger en ganska vid ram för utredningsarbetet — vilka frågor har man hittills väsentligen varit sysselsatt med inom utredningen?
2. Kan man tänka sig att frågor såsom förenklade administrativa former för handikappärendenas handläggning, dvs. för att minska pappersmängden och antalet behandlande instanser för att åstadkomma smidigare behandlingsgång och snabbare resultat för den enskilde, tas upp av utredningen?
3. Socialpolitiska kommittén avstod från att framlägga förslag om en vårdlag som mera i detalj skulle precisera kommunernas ansvar och uppgifter i bl. a. fråga om de handikappade.
 - a) Kan man tänka sig att handikapputredningen tar upp denna fråga på nytt?
 - b) Om så inte är fallet, kan man vänta förslag i annan form från utredningen för en mera enhetlig och differentierad handikappvård på lokalplanet?

BENGTSSON, fråga 1:

Kommunundersökningen kom först, frågor om utbildning, tekniska hjälpmedel, transportservice m. m. förbereds inom olika expertgrupper.

Det är riktigt att utredningsdirektiven är mycket vida. En åtgärd har getts företräde, nämligen att undersöka vad kommunerna och landstingen gjort för de handikappade sedan socialpol. kommittén på sin tid begärde upplysningar från dem. Utredningen har genom ett omfattande frågeformulär försökt få en bild av det aktuella läget för de handikappade i landet. Samtliga kommuner har nu svarat och utredningen har redan bearbetat ett par län. Meningen är att kommunundersökningen skall ligga till grund för utredningens fortsatta arbete. Undersökningen visar nämligen vad som bör göras — och som bör göras snart. Det bör framhållas att undersökningen i och för sig verkat pådrivande. Vissa nya åtgärder har redan aktualiserats i samband med att man i kommunerna kommit på tidigare okända behov.

Övriga frågor, såsom utbildning, tekniska hjälpmedel, transportfrågor och rådgivnings- och upplysningsverksamhet förbereds nu av expertgrupper åt utredningen.

fria frågor

Transportservice för handikappade — vem sköter om den?

Har hört talas om att "nu ska de sjukas isolering brytas". Vi ska få ut och åka vi också som vanliga människor, få kontakt med folk, lämpligt arbete och slippa sitta hemma och titta på väggarna. Vi som har svårt att använda vanliga kommunikationer vill gärna se att de här vackra vyerna om "transportservice" snart blir verklighet. Hur ser en sån där transportorganisation ut? Är det bara på möten och i vackra broschyrer om de handikappade man "praktiserar" de här fina resorna för oss långtidssjuka?

Handikappad hemma på torpet

När kommunundersökningen bearbetats i sin helhet skall jag med nöje återkomma i Status med utförligare kommentarer.

BENGSSON, fråga 2:

Inte bra med uppsplätning av handikappfrågor på ett flertal statliga myndigheter, samverkan organisationsmässigt bör prövas — måtte detta leda till snabbare resultat för den enskilde!

Utän tvekan är det olägligt att handikappfrågor handläggs av ett flertal statliga myndigheter. Utredningen bör enligt direktiven överväga på vad sätt samverkan i organisatoriskt hänseende kan åstadkommas mellan berörda myndigheter. Min förhoppning är att detta skall leda till snabbare resultat för den enskilde.

BENGSSON, fråga 3:

Mycket talar för lagfästa skyldigheter för kommunerna inom handikappområdet. Vårdlag ingår ej i direktiven, men riksdagen har förordat fortsatt prövning av frågan.

Socialpol. kommittén — som säkerligen vidhöll sin uppfattning om behovet av en vårdlag — ansåg sig likväl inte kunna lägga fram förslag till sådan lag. För min del betraktar jag behovet av vårdlag som stort. Handikapputredningen har inte som uppgift att utarbeta förslag till en sådan lag. Däremot kommer vi med stor sannolikhet fram till att man måste lagfästa vissa angivna skyldigheter för kommunerna inom handikappområdet. Får jag i detta sammanhang erinra om att riksdagen under 1966 förordade en fortsatt prövning av frågan om en vårdlag (Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 57).

SVAR: Sådan transportorganisation ni tycks åsyfta finns på en del håll, men är långt ifrån allmänt genomförd i hela landet. Organisationen kan vara uppbyggd på olika sätt. På några platser, t. ex. Malmö och Växjö, sköter brandkårerna transporttjänsten. I Malmö sker rekvisition av transport genom de olika handikappföreningarna — den som har rörelse- eller förflyttningshinder kan alltså inte själv direkt beställa resorna. Sedan den handikappade en gång av sin förening anmälts vara i behov av transport förs han upp på ett registerkort. På detta kort noteras alla regelbundna transporter, t. ex. för sjukgymnastik, behandling, omskolningskurser, klinikbesök m. m. Även transporter till och från arbete, besök hos tandläkare, frisör etc. förekommer på korten. Efter registerkortet göres ett transportschema upp för varje dag, vilket finns dels hos telefonisten vid brandkåren och dels hos förarna. Transporterna är kostnadsfria. Transporttjänsten i Växjö liknar mycket den i Malmö — skillnaden är dock bl. a. att de handikappade själva rekvirerar resorna direkt. Ungefär hälften av de transporterade uppges icke vara medlemmar i någon handikapporganisation. Enligt uppgift från branchef Rosenlund i Växjö uppgick antalet transporter under första halvåret 1964 till 1.770. Av dessa var ungefär 23 procent regelbundna transporter till skolor (cp-barn och utvecklingsstörda barn), 17 procent transporter till skyddad verkstad och 10 procent till enskilda arbetsplatser. De sporadiska transporter uppgick till 891 eller ungefär 50 procent av totala antalet transporter. I Nyköping har man startat transportservice i hemhjälpnämndens regi med taxi, dvs. med själva transporter utförda av droskägareföreningens taxiorganisation. Förutom de nämnda transporter i kommunal regi förekommer också på en del håll frivillig transporttjänst genom Röda Korset och en del andra organisationer. Från de handikappades sida har ofta framhållits att transportfordonen bör ha neutralt utseende, inte i färg och byggnad ges särprägel och intryck av invalidvagnar, utan på ett naturligt sätt inordnas med vanliga kommunikationsmedel. För den skull behöver man i vissa fall inte utesluta förekomsten av vagnar med den inredning och anordningar för på- och avstigning etc. som kan vara nödvändigt för en del personer med rörelse- eller förflyttningshinder.

STATUS

ger sociala och medicinska fakta i lättläst form.

"Tunga yrkesarbeten" finns alltjämt

Många av de s. k. generella sanningar vi tar för självklara visa sig i vetenskapligt ljus vara felaktiga föreställningar.

En av dessa "sanningar" är att tunga yrkesarbeten "är sällsynta i ett modernt industriland". Det är fel, säger docent Irma Åstrand, i en artikel i den kvartalsskrift, som ges ut av Svenska Nationalföreningen mot Hjärt- och Lungsjukdomar. "Myten är en skrivbordsprodukt", anser docent Åstrand. Även om det skett en fantastisk mekanisering under de sista årtiondena — många fysiskt tunga moment har försvunnit inom arbetslivet — finns dock en hel del tunga arbeten kvar. Av Sveriges befolkning är ca 3,5 milj. yrkesarbetande och man får räkna med att ca hälften av dessa har ett yrkesarbete som fortfarande måste betraktas som relativt tungt ur fysisk synpunkt.

Husmödrar tungt arbetande grupp!

Våra hemma-arbetande husmödrar bör räknas till de tungt fysiskt arbetande. Blodcirkulationsprov har visat grupper av jobb som måste katalogiseras som relativt tunga. På "den tunga tabellen" hittar vi alltså husmodern (jobbet husmorsarbete inkluderar också innehav av små barn). Märk: alla kvinnor som bär och släpar på barn, tunga kassar från affären etc.! Till de tunga jobben hör vidare bl. a. skogsarbete, lantbruksgöromål, byggnadsjobb (grov- och murningsarbete), vissa gruv och anläggningsarbeten, stuveriarbete, jobb med lastning, tyngre smidesarbeten, lager och packningsarbeten m. fl.

Problem i glesbygder — handikappade och gamla

Avfolkningen på landsbygden innebär bl. a. också att de äldre (över 50 år) kommer att öka starkt under ca 15 år framåt (det senare gäller allmänt i vår ålderspyramid) och koncentreras till tunga yrkesarbeten såsom lantbruk och skogsbruk.

Många äldre har svårare att klara sig under den s. k. fritiden — samma förhållande gäller de som av en eller annan anledning är handikappade. Dessa personer klarar ev. sitt dagliga yrkesarbete, men problemen uppstår utanför den egentliga arbetstiden: vid skötseln av hemmet, då man ska förflytta sig, göra inköp, bära hem varor, bädda sängen, städa osv. Ökad forskning kring dessa problem behövs i dagens samhälle, sammanfattar docent Åstrand.

HCK-rundfråga i Norrbotten visar brist på konkreta handikappåtgärder

För ca ett år sedan satte handikapporganisationerna i Norrbotten igång med en rundfråga till landskapets kommuner. Det var Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) på länsplanet som närmast stod för initiativet. Man har ännu inte hunnit få in resultatet i stort, men av vad man erfärut glimtvis blottas en skrämmande brist på konkreta åtgärder på åtskilliga håll.

— Ingen förnekar att handikappproblemen är en angelägen fråga, men det är anmärkningsvärt att ändå så litet gjorts bakom "välfärdssamhällets skärm", skriver *Arnold Rörling, Norrländska Socialdemokraten, Boden.*

Långt till målet...

Resultatet av denna utredning, som närmast får anses ha "privat" karaktär, är inte uppmuntrande. Det visar sig att kommunerna i allmänhet inte hunnit långt på vägen till det mål, som exempelvis uppsattes av generaldirektör Richard Sterner vid en HCK-konferens nyligen. (Han poängterade att handikappfrågorna måste lösas. Nu får samhället lov att sätta in alla sina resurser för att snabbt stävja handikappets verkan.)

Det ligger i sakens natur att utredningen inte kan belysa alla aktuella spørsmål. Man har riktat ett antal frågor till kommunerna med noggranna preciseringar angående vidtagna åtgärder till hjälp för handikappade, tekniska hjälpmedel etc. Somliga kommuner har inte svarat alls, andra har hänvisat till egna utredningar. Mycket summariskt kan sägas att flertalet kommuner ännu inte har föranstaltat om

- Planering av offentliga lokaler med hänsyn till de handikappades speciella svårigheter
- Transportservice
- Invaldbostäder
- Skäligt bostadstillägg
- Skyddad verksamhet, dvs. lämpliga jobb så att de handikappade kan utnyttja den arbetsförmåga de har.

Brist på service — folk vet för lite...

På flera orter har man redan försöksvis prövat vissa former av transportservice, som välkomnats av de handikappade och som man får hoppas fortsätter. Exempelvis Boden kan därjämte redovisa fyra invaldbostäder, ett sysselsättningsdagem för utvecklingsstörda, förutom olika speciella åtgärder inom åldringsvården.

Lika litet som man i detta sammanhang kan i detalj påvisa uppenbara brister kan de konkreta åtgärder som faktiskt vidtagits fullt ut redovisas. Men, för att tala med *Bror Ek, Luleå*, som är talesman för både RHL och HCK i länet:

— Folk vet ändå för litet om hur det är att vara handikappad.

Det gäller med andra ord att konkretisera behoven, men också att bearbeta det allmänna medvetandet.

Glesbygdspöblem — jobb och fritid

Som exempel kan nämnas ett remissyttrande från handikapprådet nyligen, där man förordar statsbidrag i syfte att göra friluftsanläggningarna handikappvänliga. "Rimlig hänsyn", bör, enligt yttrandet, tas

till de handikappade redan vid planläggningen. Handikapporganisationer skall också kunna verka som huvudmän för friluftsfonden.

Rådet hänvisar också till att en stor andel av de handikappade bor i glesbygder. De bör i görligaste mån få utbildningsmöjligheter så att de kan klara "en mängd serviceuppgifter" i samband med den ökade turism och friluftaktivitet man på många håll väntar sig.

Så visst finns det utrymme för åtgärder i syfte att göra de handikappades situation dragligare. På alla plan.

Det bör också vara rimligt, i vår upplysta tid, att motse ett nytt sorts tänkande på detta område. En ny insikt och en konsekventare bedömning.

Vackert att se på för all del...

...men hur står det till ute i kommunerna i våra glesbygder, då det gäller dagsaktuella, praktiska handikappåtgärder? (Håsonbild)

Intressegemenskap och enskilda handikapporganisationer

Vi har många handikapporganisationer i Sveriges land, med mer eller mindre lång historia bakom sig. Fil. kand. Bruno Utbult, sekreterare i Statens Handikappråd, framhåller i tidskriften Socialt Forum att före andra världskriget fanns endast ett fåtal föreningar, som tog sig an särskilt ut-satta grupper människor med klart definierade funktionsrubbnings. Under de senaste decennierna har däremot organisationer för olika slag handikappade vuxit fram i snabb takt.

◇

Man brukar skilja mellan s. k. välgörenhetsföreningar, stödföreningar och egentliga handikapporganisationer. Gränserna är väl inte alla gånger så klart uppdragna, men om man håller sig till den sist nämnda typen av organisationer, som de är verk-samma idag, så har vi inom vad som i dagligt tal benämnes "handikapprörelsen" främst de handikappades egna intresseor-ganisationer. De består uteslutande av grupper av människor så att säga med direkt anknytning till handikappet, dvs. personer som är eller tidigare varit handikap-pade samt föräldrar och anförvanter till handikappade. Låt oss titta lite grann på "äldersutvecklingen" bland de egentliga intresseorganisationerna. Sveriges dövas riksförbund (SDR) stiftades 1922 (4.050 medlemmar), De blindas förening (DBF) stiftades 1889, ca 3.200 medlemmar. Hör-sel-främjandets riksförbund (1921) ca 13.400 medlemmar. De vanföras riksförbund till-kom 1923, men ombildades 1965 till De handikappades riksförbund (DHR), ca 25.000 medlemmar. De lungsjukas riksför-bund stiftades 1939 och heter numera Riks-förbundet för hjärt- och lungsjuka (RHL) med ca 16.800 medlemmar.

Det var ett plock i den äldre upplagan av våra genuina handikapporganisationer.

◇

En nyare kader kom på 1950-talet med bl. a. Riksförbundet för CP-Barn, organi-sation för barn och ungdom med cerebral pares eller likartade handikapp, och Riks-förbundet för utvecklingsstörda barn (FUB). CP-förbundet och FUB, det förra bildat 1955 och det senare också 1955, är föräldraorganisationer, som etablerat ett intimt samarbete. CP har ca 2.200 medlem-mar och FUB 10.000 medlemmar. Till den senare yngre upplagan hör också Riksför-bundet för svensk epileptikervård, stiftat 1954, ca 650 medlemmar, och Svenska Mul-tipelskleros-föreningarnas riksförbund (MS), 1957, ca 6.400 medlemmar.

Med denna summariska redovisning som bakgrund bör vi också få en uppfattning om *intressegemenskapen* inom handikapp-rörelsen, vilken har sin organisatoriska för-ankring i *Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK)* med ett 10-tal or-ganisationer och i maj 1965 fick vi ett or-gan på den statliga sidan, *Statens Handi-kappråd*, ett kontakt- och samarbetsorgan

Generaldirektör Richard Sterner,
ordf. i HCK.

mellan myndigheter och handikapporga-nisationer. Detta råd som topporgan inom den statliga sektorn söker alltså samver-kan med och inom handikapprörelsen, HCK-organisationerna och andra verk-samma organisationer ute på fältet.

◇

Varför denna organisationssplittring? frågar sig säkert många. Ja, man kan väl lika gärna ställa samma fråga t. ex. till or-ganisationerna av arbetstagar-karaktär: LO, TCO, SACO. Varför så många organisatio-ner av arbetare, tjänstemän och akademi-ker — de är ju alla arbetstigare! Ja, det är frågor, som tål att fundera på, men låt oss nu hålla oss till handikapprörelsen och lyssna på några röster. Om enskilda handi-kapporganisationer och deras intressege-menskap.

— Vi i handikapprörelsen känner det så att våra organisationer är de handikappa-des fackföreningar, säger *generaldirektör Richard Sterner*, ordförande i Handi-kapporganisationernas Centralkommitté (HCK). Naturligtvis är antalet handikap-pade inte liktydigt med det medlemsantal organisationerna redovisar. Sterner ger några siffror, baserade på bl. a. uppskatt-ningar en dansk undersökning redovisar, siffror överförda eller översatta till svensk

befolkningsnumerär. Det skulle då bli ca 300.000 svårt fysiskt handikappade i pro-duktiv ålder i vårt land. De som är mentalt sjuka eller psykiskt utvecklingsstörda kan tillsammans inte vara mycket färre. Vi kan därför räkna med att det totalt sett finns över en halv miljon svårt handikappade i vårt land enbart i produktiv ålder. En stor del av våra 850.000 folkpensionärer är han-dikappade. Antalet åldringar ökar med bortåt 50 procent till 1980 — handikapp-problemen är sålunda av stor och snabbt växande kvantitativ betydelse.

◇

Om principerna för samverkan mellan olika organisationer inom handikapprö-relsen, skriver *doktor Bengt Junker* i en artikel "Rättvisa åt de handikappade" med hänvisning till bl. a. en bok i ämnet av norrmannen Arne Skouen. Bengt Junker tar upp den s. k. "hackordningen" mellan olika typer av handikappade Skouen ber-ör i sin bok och berör vidare frågan; en gemensam organisation för alla grupper. Junker besvarar frågan så här:

Redan den bakgrund Skouen ger i denna hackordning, som vi också känner från vårt land, inger tvivel mot tanken på en gemensam handikapporganisation. Men vi-dare: behoven för de olika grupperna är så oerhört artskilda, kräver en sådan ingåen-de kunskap om varje handikapps problem, att det är praktiskt omöjligt att förverkliga meningsfyllda syften och uppbåda tillräck-lik sakkunskap i en enda organisation. Det finns också legitima särintressen — bland föräldrar och andra anhöriga t. ex. — för en viss typ av handikapp, men inte i sam-ma grad för andra. Det är viktigt för handi-kappsaken att mobilisera alla dessa intres-sen, alla dessa fonder av god vilja för att få igenom sina krav. Sedan skall natur-ligtvis de olika organisationerna samarbeta i viktiga principiella frågor, som berör *hela* handikappsaken, gemensamt söka bilda opinioner och gemensamt förskaffa sig po-litikernas öra. Men det måste ske genom ett samarbete, präglat av solidaritet, inte av diktat, av generositet, inte av egoism.

◇

Var för sig självständiga handikappor-organisationer, där den egna problematiken dominerar, men samtidigt också en stark intressegemenskap mellan olika grupper — närmast inom HCK — är vad man kan

Forts. å sid. 16

I

Vintermorgon, klockan sex. Gatlyk-
tornas pärlband utmed spårvägen.
Stjärnorna som lyser ur en ännu
nattblå rymd. En tunn frosthinna
som glittrar över asfalten. Två män
från en sopbil med "brödskrinslock"
som lyfter av varsin flätad korg,
slänger dem med en nästan sydländsk
grace över axeln och försvinner in i
ett hus.

Fönster tänds, portar öppnas, en
ny arbetsdag bryter in, men männi-
skorna verkar inte så jäktade vid
denna tid som människoströmmen ett
par timmar senare, då gatlykter och
stjärnor släckt sina ljus.

Nu är det som om de ännu dröjde
kvar i sömn och dröm, som om de
ännu hade nattens skydd som en ko-
kong kring sig. Jäktet har ännu ej
satt in.

En blåsterlåga fladdrar intensivt
över spårvägsrälsen. En häst för-
spänd en sandkärria har stigit upp
med framhovarna på trottoaren. Han
står med nedböjt huvud och ande-
dräkten ryker genom den frostkalla
morgonen.

II

Ett bländvitt ljus slår in i rummet
från det snöhöljda berget. Träden
står frostvita som silvergranar. Den
svarta huskatten stryker kring mu-
ren, kikar in genom källarfönstret,
lyfter tassan mot några grässtrån
som gulbleka sticker upp ur den ny-
fallna snön.

Portvakten håller på att gräva en
gång över gården. Katten tittar ny-
fiket på, lyssnar spänt när spaden
klingar till mot nån sten eller frasar
i sanden över den tjälhårda marken.

Borta vid bensinstationen — kring
de gamla rostiga skjulen och blek-
röda trärucklen — är det fullt snö-
bollskrig. Ett gäng grabbar bombar-
derar en snögubbe med tallkottsögon
och röd mun (klippt ur en kasserad
cykelslang) som ett par småflickor
just fått färdig. Men snögubben är
så pass stor att de kan gömma sig
bakom den för bombardemanget, tills
en boll träffar halsen och huvudet
faller av, direkt ned över dem.

Det har börjat snöa igen. Några
gråsparvar stiger från marken som
små snurrar upp genom det täta snö-
fallet, kvittrar, piper. En plog brum-
mar avlägset, Några barnvagnar med

ungar, en hel parad som ett litet färg-
glatt karnevalståg, stannar upp fram-
för en parkerad bil på den smala vä-
gen utanför mitt fönster. En lång-
tradarhög skåpbil dundrar förbi. Och
den lilla paraden fortsätter i sakta
mak och försvinner runt hörnet.

III

Hej svejs! Sju håll i nacken! ropar
femåringen, sätter sig på baken,
skrattar så det ekar, kanar ned och
snurrar runt. Hans sexåriga syster
kommer efter på magen med ett stort,
brett leende och plirande glada ögon
och med fötterna i luften. Nere vid
dörren, där det står SOPOR, ramlar
de huller om buller, skrattande och
tjoande. De gör om det minst tio
gångar med samma glädje, samma
leenden, samma skratt och samma
utrop, då ett fönster plötsligt öppnas
i huset och en kvinnoöst slår in
några hårt atonala toner i glädje-
melodin:

— Ungar! Ungar! Va gör ni! Har
jag inte sagt åt er...

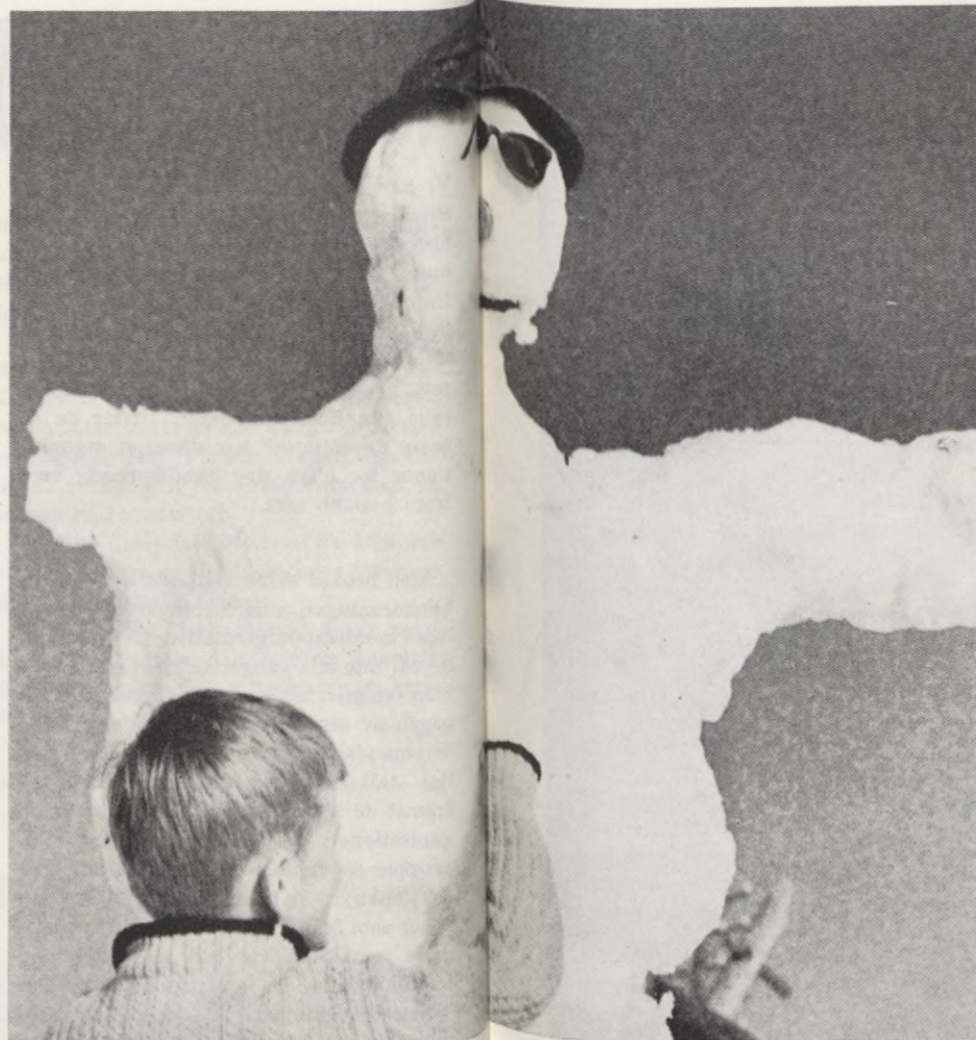
Först låssas de inte höra. Men
skratten har tonats ned till ett stilla
fnitter. Och när kvinnan för tredje
gången upprepar samma ord tystnar
de. De tittar i marken som i trots —
mot fönstret och rösten däruppe i hu-
set.

Hon ropar med något mildare
stämma, att de ska komma upp. Då
går pojken fram och tar magkälken,
som han parkerat vid husmuren (och
som han bara tagit ut för syns skull).
När han tar kälksnöret i handen
kommer systemen emot honom och tar
honom i den andra handen och de
försvinner skrattande bort.

Det har mörknat. Långt borta i
det snövita förortslandskapet lyser
pingstkyrkans gaslågsblå neonkors
från blindmuren ovanför spårvägs-
stallarna. Nere i sänkan står en över-
snöad grävskopa och en redskaps-
vagn. Genvägen mellan de två grann-
förorterna, som går här nere, är
smal som en kostig och på avstånd
ser den ut som ett ensamt skidspår.

Status

ger sociala och medicinska fakta
i lättläst form.

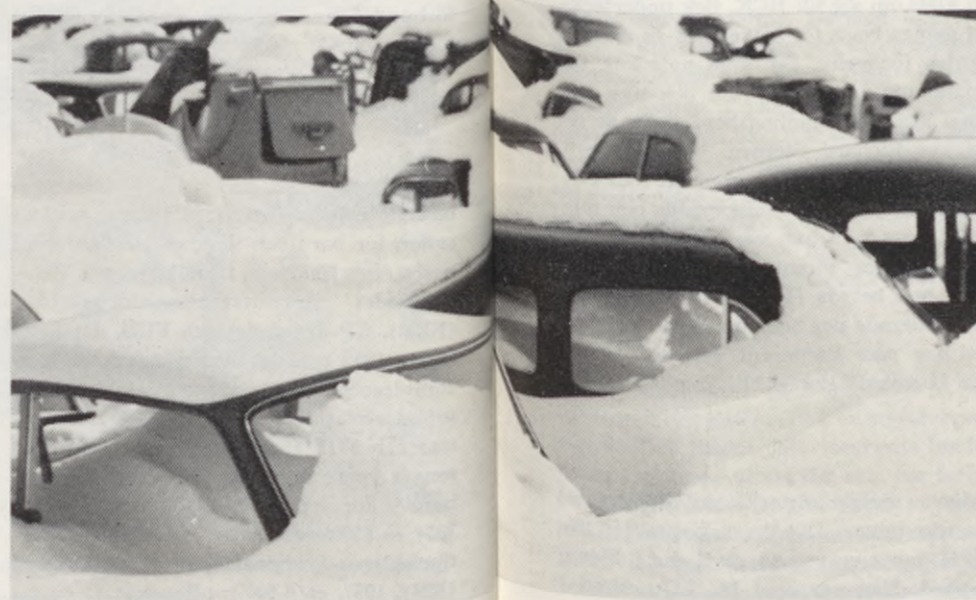

VINTERBILDER

TEXT: Lars Fredin

FOTO: Håsonbild

Förortsskiss från 50-talet

Vinterkyrka

snösolar faller tätt
under riktiga solens
vildrosblad

i dina ögon
bladdrar jag fram
noter och text

till gråsparvsången
och tänker:

så tätt
borde bröd

falla ned över världen
i de svältandes

framsträckta skålar
ej blott skådebröd

som i denna förförisk
sköna vinterkyrka.

LARS FREDIN

IV

Vid förortens hållplats: bryggan
mot staden. Klockan är halv fyra.
Ungdomliga röster som drar sin
gångjargongs positiv, där ordet knas
återkommer som ett slags grund-
ackord i den lite hundvalpsgänligt
fladdriga flickgruppen, som trängt
sig in i pressbyråkioskens vindskydd.
Utanför kastar vinden kring i ett
snögrått regn.

Mot aftonlöpsedlarnas höga, svar-
ta rubriker dinglar ett par flickväskor.
En tax skäller. Och en grupp lä-
rare kommer skyndsamt springande
för att hinna fatt förortsvagnen, som
just landat vid refugen.

Eftermiddagsskymningen faller
grå och tung. Bilarna slirar och stän-
ker i snömodden. Ljusen börjar tändas
i kiosker och affärer. Husmöd-
rarna drar ut på sista inköpsronden
för dagen.

Vid taxistationen står en man osta-
digt framåtlutad mot chaufförfönstret
och ackorderar. Han fumlar mot
bakdörrens handtag, får småningom
upp dörren och söker komma in, då
chaufförens hand drar den tillbaka
inifrån och regler den. Det ringer i
stationstelefonen.

En svart ström av människor ring-
lar trött och jäktad fram över gatan
från spårvagnen, som nyss kommit
in från staden.

Många bud om läkemedels- förmånen...

Försäkringskassaförbundet och Riksför-
säkringsverket är ense om att sjukförsäkrings-
utredningens förslag till läkemedels-
reform tills vidare läggs på is. Men försäkrings-
kassaförbundet har ändå en del re-
cept på saker man bör plocka ut och ge-
nomföra redan nu. Försäkringskassaför-
bundet vill också ha en ytterligare utred-
ning om "ett enhetligt självrisksystem".

Bättre priskontroll på läkemedel!

FKF ifrågasätter om inte en skärpning be-
träffande samhällets övervakning av pris-
sättningen på läkemedel bör komma till
stånd. Någon priskonkurrens i egentlig
mening förekommer ju inte för närvarande.
Man har nog därför ganska allmänt den
uppfattningen att läkemedelsföretagen ge-
nom överdrivna reklaminsatser fördyrar
preparaten.

Objektiv upplysning och information om
läkemedel bör kunna lämnas läkarna och
allmänheten på annat sätt än genom nu-
varande reklamdrive och dyrbara former
för annonsering, anser sjukkassaförbun-
det.

Forts. å sid. 20

■ INTRESSEGEMENSKAP OCH ENSKILDA...

Forts. fr. sid. 13

utläsa ur doktor Junkers analys av frågan gruppgemenskap och intressegemenskap för handikappade i vidare sammanhang.

I en diskussion i Uppsala i slutet av förra året med representanter från bl. a. Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) gavs också en del auktoritativa uttalanden. Kring rubriken "Är så många handikapporganisationer nödvändiga?" urskiljer vi här några röster:

Direktör Charles Hedkvist, De blindas förening, fann uppdelningen i olika handikapporganisationer naturlig. De olika grupperna har speciella problem som de själva har största möjligheterna att lösa. Ingen kan behärska hela den problematik som handikappörelsen har att brottas med. Det bör ligga på organisationerna att etablera det samarbete som kan och bör förekomma dem emellan.

Instruktör Mary Schelin, verksam inom de hjärt- och lungsjukas centralorganisation i Uppsala län, förde in några praktiskt ekonomiska aspekter i debatten. Hon framhöll att när landstingen tycker att antalet organisationer ökar, är det kanske inte fråga om att nya organisationer kommit till utan om att fler organisationer än förr nu söker anslag. Det sista sammanhänger med att det blir allt svårare i dagens värld att sköta föreningsverksamhet rent ideellt

utan större eller mindre tillskott utifrån, dvs. genom ekonomiskt tillskott från anslag.

HCK-ordföranden, Richard Sterner hävdade att fördomarna som möter handikappade på olika områden på alla vis bör bekämpas. Även om grundorsakerna till fördomarna kan vara av liknande art, tar de sig olika uttryck gentemot olika handikappgrupper. Det är skäl till att skilda handikapporganisationer behövs, för att kunna ge de specifika kunskaper som behövs för att motarbeta fördomarna.

Om man summerar ihop dessa fragment, data och röster, från handikappörelsens organisatoriska fält tycks resultatet bli: enskilda grupporganisationer behövs för att ge stark accent åt den egna grupproblematiken. Härtill kommer även ett växande behov av en *intressegemenskap* för alla handikappade, en intressegemenskap som f.n. har sitt starka uttryck i Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK), både på riksplanet och lokalplanet. *HCK-gemenskapen* byggs nu upp och totalt rör det sig om ca 80.000 organiserade från 10 handikappförbund i *HCK*. *HCK* behåller alltså karaktären av *samarbetsorgan* för handikappörelsen, men har ändå systematisk organisationsform, en organisatorisk uppbyggnad med lokalorgan, *samarbetskommittéer* av olika handikappföreningar, *verksamma* på läns- och lokalplanet. Med dessa, till ett 30-tal uppgående lokala samarbetsorgan, upprätthåller "riks-HCK" en kontinuerlig kontakt. Organisationsformen ger onekligen utåt sett intryck av "de handikappades LO" i vardande, även om man har många steg kvar till styrkan hos storebror vid Norra Bantorget i Stockholm. S. H.

Den samlade handikappörelsen i Sverige har också sina profiler. Till och med många, om man räknar de enskilda handikapporganisationernas ledande män och kvinnor. Mera sällan ser man dem porträtteras, modellerade i snabbkiss som sker med s.k. kändisar. Måhända är det så att föreningsfolket i handikappörelsen inte ännu på samma sätt betraktas som tacksamt byte för pennfäktare och kamerajägare.

Vi ska inte grubbla så mycket på problemet här. Inte sucka över bristen på person-PR. Kanhända är det så att den populära journalistiken inte ligger bra till för handikappfrågor. Ämnet överlämnas med varm hand till någon socialstuderande som vill ha ett extra fint slutbetyg på sin socionomexamen.

Finns det då "kändisar" inom handikappörelsen? Ja, det gör det! Men man kanske inte uppmärksammar dem just för att de har handikappfrågor i portföljen. Någon gång efter 1962, då den gamla Rikskommittén för partiellt arbetsföra fått sin något otidsenliga organisationskappa förvisad till folkrörelsemuseet (det skedde inte utan protester och organisatoriska vändor!) och klätt om sig till *HCK*, fick undertecknad många bevis för betydelsen av organisatorisk förnyelse. Det kom nytt folk till handikappörelsen, ny vind och nya ansikten kring förhandlingsbordet. En av de nya var Richard Sterner. Vi visste gott vem han var — till och med att han inte var främmande för handikappade och minoriteter — men han var ny för oss i de handikappades föreningsgemenskap. Vad skulle han betyda för oss? Ja, uppriktigt sagt funderade nog signaturen rätt mycket över hur pass *kortvarigt* det organisatoriska "besöket" skulle bli. Varför?

I den av socialminister Gustaf Möller tillsatta utredningen, Kjellmanskommittén av år 1943, fanns en viss fil. dr Richard Sterner med. Han var chef för LO:s utred-

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn, läder och pälsskinn för alla ändamål.

Verktyg och tillbehör för skinn- och läderarbeten.

Arbetsstater i rikhaltig sortering.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Mosaik i olika utföranden.

Pärlor och Stenar av trä, glas, kristall och metall.

Halsbandslås; Broschnålar och Manschettknappmekanismer i olika utföranden.

Silvertråd och silverplåt i olika former och dimensioner.

Tänger för trådarbeten.

Begär prislista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergat. 18, Postbox 266
Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

Richard Sterner på cykel i de klassiska kvarter, där bl. a. Kanslihuset, Riksbanken, Riksdagshuset och andra verk finns. (Foto: Hernried)

ningsavdelning på den tiden, men förvandlades snart till statssekreterare i Per Albin Hanssons regering. Därmed försvann Richard Sterner den gången ur de svenska handikappfrågorna, liksom han tidigare, 1938 på hösten, packade kappsäcken och reste tillsammans med inte alls okände professor Gunnar Myrdal till Amerika. För att under flera år göra en av de mest bekanta utredningar av världsformat om minoriteter som finns — An American Dilemma — om negerproblemet i USA.

◇

Vid cocktailbaren på Kungsholm på väg till New York anförtrödde en nyförvärvad vän Richard Sterner att "negrerna bredde ut sig i städerna på ett sätt som var farligt för fastighetsvärdena". Vi gissar att dessa affärssynpunkter inte verkat avskräckande på en man med Sterners läggning. När det blåste extra hårt kring finansminister Ernst

Wigfors och reformen skatt vid källan och man skulle täta till "inflationsgapet" i statsfinanserna 1948—49, var Richard Sterner en av de närmast ansvariga för jobbet med den första nationalbudgeten. Hur mycket hårt jobb som då och senare i Kanslihuset skyfflats över på Richard Sterners arbetsbord vet väl ingen mer än han själv.

◇

En tjock lunta om läkarbehov och läkartillgång — med generaldirektören Richard Sterner som statlig utredningsordförande — förtydligar kanske i någon mån det sudriga försök som här gjort att ge en bakgrund till nuvarande ordföranden i Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK), generaldirektören och mycket mera därtill — Richard Sterner. Att under teknad trodde att besöket på Kocksgatan 15 bara var ett "kort besök" var ett kapitalt misstag. Få människor har vi mött un-

der årens gång med en så lidelsefull tro och kraft på handikappföreningarnas egen roll i den nydaningsprocess i tänkande och praktiskt handlande som är i full utveckling — ett handikappvänligare samhälle med de handikappades eget inflytande i centrum.

◇

Om rubriken ska göra rätt för sig måste sägas något mera närgånget om en HCK-ordförande som kan utdela snytingar, då han tycker det är befogat. Det kan blixtra till, vid förhandlingsbordet eller i en tidningspolemik — temperament finns bakom den vänliga blicken. Dessa andliga "urladdningar" måste väl tillhöra utrustningen hos den typ av människor, som ger sig i kast med tidens besvärligaste frågor. Den fysiska spänsten upprätthålles med flitig cykelåkning mellan sammanträdeslokalerna i olika delar av Stockholm. Den som arbetat i nära personlig kontakt med Richard Sterner vet att hans aktionsradie sträcker sig över kontinenter — han försvinner allt emellanåt till New York, Paris och andra metropoler, i större internationella sammanhang. Men världen är liten med nuvarande kommunikationsmedel. Den lilla almanack Richard Sterner prickar in alla sina tider och bestyr i räckers ändå till för en trefaldig tjänstgöring i handikapprelsen: i det samlande organet HCK, i riksförbundet FUB, de utvecklingshämmande föräldraorganisation och Statens Handikappråd. Richard Sterner trampar träget framåt, är inte rädd för att åka cykel i den mest envisa motvind, där andra lätt tvekar och söker mindre blåsiga färdsätt.

Carlos

Inackorderingshem för tbc-sjuka öppnat i Stockholm

Det första särskilda inackorderingshemmet i Sverige för manliga tbc-sjuka har öppnats vid årsskiftet i Stockholm. Hemmet är beläget i Hägersten och placerat vid Västberga gård. Verksamheten är inriktad på hjälpbehövande med komplicerat handikapp och plats finnes för 15 personer.

◇

Om några år beräknas ytterligare en byggnad vara klar i Västberga och den skall ha plats för ett 60-tal patienter och drivas i nykterhetsnämndens regi. Där planerar man att nykterhetsvårdande åtgärder skall kombineras med rehabilitering och sysselsättning.

Stressad postfröken i väntan på katt

- Text: KI-LO-WATT
- Teckningar: SVEN BJÖRNSON

Stundom hände att man fick förtroendeuppdrag vid sidan om vedhugning och mera tempobetonade jobb, som kan förekomma på ett lantställe. Förhistorien ska berättas först och var den att en s. k. postfröken, som varit hos oss några veckor för att "vila upp sina nerver" hade blivit aldeles överförtjust i våra katt-

ungar. Nu var ungarna väldigt små, när postfröken var hos oss. De skulle växa till sig lite. Sedan skulle hon få en att ha som omväxling. Istället för brev och frimärken, som tar hårt på en postfrökens nerver. Vi, däruppe i skogsbyn, hade inga besvär med våra "nerver". De höll sig lugna, dvs. om vi höll oss på hemmaplan.

För när vi steg på bussen — någon enstaka gång — för att åka ned till kusten fick vi också känning av "nerverna" eftersom allting därnere var inrutat i tider och mottagningar, folk var så tidsinställda där nere i stationssamhället: hos doktorn, apotekarn, på posten och i banken. För att nu inte tala om järnvägsstationen! Stationsföreståndarn hade ett egendomligt sätt att småspringa, mellan själva stationshuset och en annan byggnad, där man förvarade paket och lådor järnvägen lastade av och på. — "Han är en skitsprätt", sa våra pappor, som kunde taxera folk... "springer så där för att han är viktig".

Hur det nu förhöll sig så var det aldeles tydligt att "nerverna" lät höra av sig också hos oss då vi kom till stationssamhället och skulle utträta våra ärenden. Inte så att vi sprang. Snarare blev vi aldeles stillastående av att se dessa tidsinställda människor med mottagnings-tider, papper, kvitton, paket, varor... Alla deras förehavanden var så viktiga och brådskande. I den miljön började också våra nerver dallra, vi blev svettiga inne i handflatorna, på ryggen och under armarna. Trots att vi inte gjorde just nånting den korta tid vi stannade i stationssamhället, jämfört med grovjobbet hemma på gården. När man väl kom hem efter en sån där stationsresa med paket, kvitton och en svettgenomdränkt biljett med hål i — biljetten hade man gått omkring och klämt i fickan hela dan av rädsla för att tappa den — kände man ett stort lugn

Ålderskrämporna märktes inte när bussen rullade med fränslagen motor... men i nästa motlut levde den som ett tröskverk, hela skrovet skakade.

komma i en. Man gick till sängs, sov tungt, bara med några ryck då och då i kroppen efter bussresan.

◇

Så när allt kom omkring var nog inte den där postfröken så dum då hon hittat på att komma upp till oss för att vila "nerverna". Ordet "stress" var inte uppfunnet då. Peter och jag, som just slutat folkskolan, mötte postfröken ibland då vi gick och badade. Hon gick ut på en udde, på behörigt avstånd från oss. Vi såg henne stå ute på udden, mager och stickig i baddräkt. Sedan hon badat svepte hon in sin magra överkropp i en tjock ylleträja sin magra överkropp i en tjock ylleträja sin magra överkropp i en tjock ylleträja med rullkrage, för hon hade visst besvär med halsen också. Peter, utvecklade för sin ålder, eller ville vara det, menade att "en token en fick man skavsår av i sängen". Men postfröken satt där i sin tjocka ylleträja, satt ute på udden, alldeles orörlig, tittade utåt vattnet som om hon väntade på någon. Eller var det bara så att hon satt och "vilade nerverna"?

◇

Ibland, då vi kom hem efter badet, antydde vi för våra pappor att postfröken såg mer än klen ut, jämfört med oss som var sammansatta av bastant virke. Men våra pappor spottade i gräset, medan slåttermaskinen klippte, och såg kvinnorna på avstånd duka kaffe åt oss slätterkarlar på en dikesren. Det var nog ingen fara med postfröken, menade de. — Hon ska ha sej en karl . . . en riktig karl, sa våra pappor, spottade i gräset åt kvinnornas håll på nytt och gick sedan för att få sitt kaffe. Men under själva kaffedrickningen var de högst artiga mot postfröken, önskade henne solbränna, god aptit, härlig nattsömn osv. Om "karlar" nämnde de inte ett ord.

◇

Bussen kom stånkande uppför backen. Peter och jag stod där med korgen med kattungen. Kattungen sov, för det var tidigt på morronen, och vi var faktiskt de enda i byn som skulle ut och resa. Postfröken, som slutat sin semester, lika mager och stickig som när hon kom, hade väl börjat med brev och frimärken igen. Nu skulle hon få sin efterlängtnade kattunge, uppfostrad och fin, garanterad vara av den sorten som inte lämnade sitt avfall inomhus. Kattungen hade uppfostrats

ytterst noga med tanke på sin höga ställning som blivande katt hos en ensam postfröken. — För när karl får hon aldrig . . . det hade våra pappor sagt, många gånger, medan hon var kvar uppe hos oss och vilade nerverna.

◇

Vi satte oss i bussen med korgen emellan oss på en tom bänk. Kattungen sov så sött som endast en väluppfostrad kattunge kan göra tidigt en sommarmorgon på resa till ny husse och bättre kulturell tillvaro. En bondkatt på väg att bli en hermelin hos en postfröken som saknade "karl". Bussen, som i byfolkets mun kristnats till "Graf Zeppelin" efter en berömd rymdfarkost, rullade tyst och stilla utför backen. Föraren hade slagit ifrån motorn för "att spara på bensinen", försäkrade Peter sakkunnigt. Vi var ensamma i bussen, Peter, jag och kattungen. Om man nu inte räknade föraren förstås. Han satt med ryggen åt oss och manövrerade sin stora zeppelinare, som påstods ha kommit från Amerika med en atlantångare, skruvats ihop i Göteborg, gått där i åtskilliga år tills den skrotfärdig sålts för att tillbringa ålderdomen på våra knaggliga vägar. Ålderskrämporna märktes inte när bussen rullade med frånslagen motor utför backen, tyst och stilla som en normal buss, men då vi kom i nästa motlut levde motorn som ett tröskverk eller en stenkross, hela skrovet skakade. Vi hoppade som små gummibollar på de hårda bänkarna.

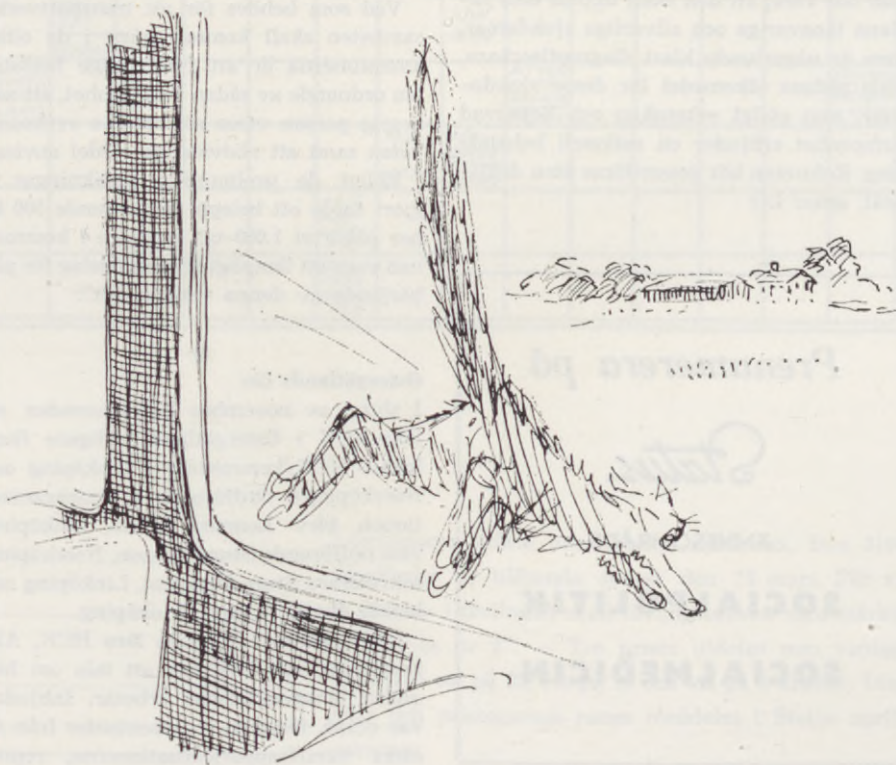
Inte tänkte vi på postfrökens kattunge,

som vaknat till och i fräsande skräck hoppade ur sin sköna sömn och korg, betedde sig som en galning, flög upp mot taket som om han besegrat tyngdlagen, snurrade iväg längs taklisten, där . . . o, fasa! . . . ett öppet fönster i bussen också öppnade vägen för katten att lämna det hoppande och bullrande elände vi befann oss i. Postfrökens katt in spe seglade iväg ut ur bussen rakt in i ett gult sädesfält. Det sista vi såg var en kattsvans, svart som en flitigt använd lampborste, i vajande säd hos en bonde, som alldeles gratis skulle få en väluppfostrad katt. Om han nu förstod att ta väl vara på gåvan.

◇

Peter och jag satt länge och stirrade på varandra, utan ord. Bussen mullrade vidare genom ett skönt landskap. Föraren hade nog inte märkt någon som lämnat farkosten, för han seglade vidare mot kusten. Hur skulle vi nu göra? Det där stirrandet tycktes aldrig ta slut oss emellan. Postfrökens katt . . . förlorad på resan! Peter tycktes till slut vara den som inte tappade hakan, trots ungdom och oerfarenhet. — Vi har ju andra ärenden . . . inte kan vi hoppa av bussen nu? — Ja men korgen är tom, sa jag, och stirrade djupt ned i korgens botten . . . som om jag hoppats finna ytterligare en katt där. Ja, än sen, sa Peter, och betedde sig exakt som mästerdetektiven som hittat lösningen på en svår kriminalgåta. — Korgen ska ju vara tom, då vi kommer hem igen! Eller hur? Vi utträttar våra övriga

Forts. å sid. 23

... seglade ut ur bussen rakt in i ett gult sädesfält . . .

■ MÅNGA BUD OM LÄKEMEDELS- FÖRMÄNEN...

Forts. fr. sid. 15

Högre rabatt på läkemedel till vissa grupper

Om någon förbättring av läkemedelsför-
månerna anses kunna göras i avvaktan på
sjukförsäkringsutredningens övriga förslag,
vill sjukkasseförbundet föreslå att man,
som en partiell reform, inriktar sig på att
ge kostnadslättnader för de grupper, vars
kostnader för läkemedel är särskilt be-
tungande, nämligen ålders- och förtids-
pensionärer. Som utredningen påvisat är
nämligen läkemedelsförbrukningen störst
hos just dessa grupper och för en stor del
av dessa personer är läkemedelskostnaden
en synnerligen kännbar utgift. Förbundet
vill föreslå, att man närmare utreder möj-
ligheten av att ge dessa grupper en större
täckning för sina läkemedelskostnader än
vad som sker f. n., förslagsvis 75 % utöver
karensbeloppet. Administrativt bör särbe-
handling av dessa grupper kunna ordnas
genom att pensionsbrevet uppvisas antingen
för läkaren eller på apoteket.

**LO tvekar inte — läkemedelsreformen an-
gelägen och bör genomföras utan dröjsmål**
Landsorganisationen vill inte ha något
uppskov med läkemedelsreformens ge-
nomförande. LO finner det också angelä-
get att fria läkemedel som hittills skall
föreskrivas för vissa sjukdomar. Riktlin-
jerna för revisionerna av den s. k. fria lis-
tan bör vara, att den skall upptas dels så-
dana långvariga och allvarliga sjukdomar,
som är någorlunda klart diagnostiserbara,
dels sådana läkemedel för dessa sjukdo-
mar, som enligt vetenskap och beprövad
erfarenhet erbjuder en rationell behand-
ling. Reformen bör genomföras utan dröjs-
mål, anser LO.

Prenumerera på

Status

AMNESOMRÅDE

SOCIALPOLITIK

SOCIALMEDICIN

Lokal samverkan i HCK landet runt

I information om samarbetet mellan olika
handikapporganisationer med hemvist in-
om Handikapporganisationernas Central-
kommitté (HCK) hittar vi följande glim-
tar om hur samarbetstanken över grupp-
gränserna utvecklas. Det gäller bara några
korta plock de lokala HCK-föreningarna
redovisar — se i övrigt utförlig artikel om
HCK i detta nummer!

Malmö stad

Gatunämnden i Malmö har efter en pro-
memoria från HCK i staden beslutat att
vid nyanläggningar och ombyggnader av
gator använda *kantsten med färdighuggen
fas* vid alla övergångsställen.

Kronobergs län

HCK i Kronobergs län har tillställt samt-
liga kommuner skrivelser om ordnandet
av *transportfrågan* för handikappade, och
Växjö har beslutat att ordna den enligt
HCK:s anvisningar. De löd:

"Vi tror att transportfrågan, som är ett
ganska begränsat problem, relativt lätt
skall kunna lösas i samtliga länets kom-
muner. Vi tror att den inte heller skall bli
särskilt kostsam. Enligt den utredning vi
gjort tillsammans med Kronobergs läns
droksbilägareförbund finns det god till-
gång på fordon, som är lämpade för detta
ändamål. Droskägarna har också uttalat
sin villighet att utföra dessa transporter.

Vad som behövs för att transportverk-
samheten skall komma igång i de olika
kommunerna är att fullmäktige beslutar
om ordnande av sådan verksamhet, att an-
svarig person utses att handha verksam-
heten samt att nödvändiga medel anvisas.

Enligt de preliminära beräkningar vi
gjort torde ett belopp motsvarande 500 kr
per påbörjat 1.000-tal invånare i kommu-
nen vara ett lämpligt förslagsanslag för på-
börjande av denna verksamhet".

Östergötlands län

I slutet av november *konstituerades ett
läns-HCK* i Östergötland (tidigare finns
lokala HCK-kommittéer i Linköping och
Norrköping). Ordförande i länsorganisa-
tionen blev Lennart Krohn, Linköping,
vice ordförande Sture Nilsson, Norrköping,
sekreterare Sture Hanqvist, Linköping och
kassör Bertil Nilsson, Linköping.

Ordföranden i Uppsala läns HCK, Åke
Sundberg, var inbjuden att tala om hur
andra länsavdelningar arbetar. Inbjudna
var också, förutom representanter från de
olika handikapporganisationerna, repre-

sentanter från landstinget och arbetsvårds-
institutionerna.

Kalmar län

HCK i Kalmar län har beslutat att göra
framställning till södra landstinget om en
allsidig handikapputredning, transportabel
utställning av tekniska hjälpmedel för
handikappade och *utökad sjukgymnastisk
behandling* inom den öppna vården.

Uppsala län

HCK i Uppsala län har lämnat uppgifter
till *handikapputredningen*. Kommittén
skriver bl. a.:

"Samhället må fatta aldrig så fina besl-
ut till gagn för de handikappade — om
man inte igen sprider tillräcklig *upplysning*
om dem, har de inget större värde. Därför
är det av största vikt, att man genom de
handikappades organisationer och genom
anons i pressen och upplysningar i radio
och TV, talar om inte bara reformernas
innebörd, utan också vart vederbörande
skall vända sig för att få den berättigade
hjälp. Helst skall läkare, sköterskor, ku-
ratorer, sjukgymnaster och handikappor-
ganisationer ha tillgång till erforderliga
ansökningshandlingar, så att den hjälp-
sökande inte behöver 'leta sig fram' till
rätt instans, och ha skyldighet att ge så-
dana till patienter, som behöver hjälpme-
del av teknisk eller annan art".

"På landsbygden och i mindre kommu-
ner bör den organiserade *skolskjutsverk-
samheten* kunna utbyggas för transport av
handikappade på lämpliga tider".

"De människor, som finns på *kroniker-
hem* och andra anstalter bör ges möjlig-
heter att delta i 'vanligt samhällsliv' i långt
större utsträckning, än vad som nu är fal-
let. Det bör ligga inom ramen för sjukhus-
direktionens uppdrag att verkställa arran-
gemangen för detta".

Gävleborgs län

De handikappades samarbetskommitté i
Hofors har haft en sammankomst, till vil-
ken även De dövas avdelning i Gävle (med
medlemmar i Hofors och Sandviken) in-
bjudits. Sammanlagt deltog cirka 125 per-
soner.

I programmet ingick en *frågesport* mel-
lan fyra fyrmannalag. Deltagarna tävlade
om ett nyuppsatt vandringspris, som för
att bli ständig egendom skall erövas tre
gångar. Segrande lag blev DHR:s lokal-
avdelning i Hofors följt av De dövas Gävle-
avdelning.

En idyllisk bit gammalt Sverige, där vi gärna vill gå omkring och minnas hur det såg ut i "fornstora dar".

I fjol hade ett halvsekel gått sedan Samfundet för Hembygdsvård bildades. Tiden förvandlar lätt paroller till svaga ekon, men det är förbluffande hur brinnande aktuellt det program är som Samfundet skrev 1916. Samfundet ska verka "dels för att nyanläggningar och omdaningar utföras med hänsyn till såväl landskapet som bygden som närmast omgivande natur och förutvarande; dels för att natur- och kulturminnen av värde bevaras och i allmänhet för ökande av kunskapen om kärleken och kärleken till hembygden", hette det. Vården av bygden och naturen är nu som förr den röda tråden i Samfundets verksamhet, strävandet att skapa en levande bygd, en miljö präglad av tradition, skönhet och ändamål.

Samfundet bildades på initiativ av en rad representanter för natur- och kulturvård, arkitekter och skolmän. Huvuduppgiften har under de gångna åren varit landskapsvård, byggnadskultur och frågor som gällt samhällsplanering, bebyggelse, vägar, grustäkter. Men parallellt med detta arbete har under tiden drivits en rik upplysningsverksamhet.

Det är inga överord att påstå, att det som framför allt är Samfundet för Hembygdsvård som genom sin bildningsverksamhet för ut natur- och bygdevårdens idéer i våra skolor och vårt bildningsarbete.

Många är de kurser som anordnats tillsammans med lärarnas organisationer och vitalt har samarbetet varit med bildningsorganisationer, studiecirklar, ideella organisationer av skilda slag. Under de senaste åren har denna upplysningsverksamhet bedrivits i intim samverkan med de stat-

Landskapsvård

av NILS-ERIC BJÖRSSON

ligt understödda studieförbunden och lärens bildningsförbund. Att bildningsförbunden i sina kurser nu i hög grad tar upp naturvård, landskapsvård, kulturvård, är i stor utsträckning ett resultat av Samfundets pionjärarbete inom detta område. Samfundet har också svarat för föreläsningar i natur- och landskapsvård vid universitet och högre skolor.

Ett viktigt forum för kontinuerlig upplysningsverksamhet fick Samfundet 1950 i Markaryds folkhögskola, som startades av Samfundet och där det tillförsäkrades ett stort inflytande över undervisningen. Utöver den ordinarie undervisningen i denna skola bedriver Samfundet kursverksamhet i flera folkhögskolor och ämnena natur- och landskapsvård, nutidsorientering, framtidsfrågor och samhällsplanering intar sannerligen ingen perifer plats utan tvärtom.

En ny gren i upplysningsverksamheten är den permanenta kurs "Bygge och landskap" som Samfundet startade 1964 i samarbete med Ystads yrkesskola. Man har för avsikt att bygga ut denna kurs till en skola i samverkan med Skolöverstyrelsen och lo-

kala myndigheter och organisationer. De ämnen som man här kan återfinna är förutom landskapsvård, miljö- och samhällsplanering och fritidsbebyggelse.

En aktuell fråga inom upplysningsverksamheten som Samfundet tagit upp är kommunerna och deras problem i samband med naturvårdens nyorientering samt aktuella plan- och byggnadsfrågor. En rad kurser och konferenser har hållits med kommunala förtroendemen, dels inom kommunregionerna, dels länsvis. Kurser av denna typ förberedes nu över hela landet.

Man kan i första hand nämna förbundet på Gotland, som verkar för kulturlandskapet, särskilt lövängarnas bevarande, strandskydd och planering; förbundet i Värmland som tagit en rad initiativ för aktiv landskapsvård; förbundet i Uppland som framför allt verkar för naturvårdsupplysning och landskapsvård, förbundet i Östergötland som gjort en inventering beträffande viktiga naturområden och hållit kurser för lövängsvård. Över huvud taget kan man konstatera att hembygdsförbunden i samarbete med Samfundet för Hembygdsvård mer och mer inriktat sig på naturvårdsfrågorna.

Men även när det gäller den praktiska landskapsvården har Samfundet i flera avseenden varit en föregångare. Först bör man kanske nämna den vägvårdande verksamheten, som sedan 1938 bedrivits med statligt stöd och i samarbete med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Här har man både genom praktisk, konsulterande verksamhet och genom omfattande upplysningsverksamhet hos vägmän och andra

Redigerat av
A. HILDEBRAND

EXCELSIOR

Världens förmodligen främste problemförfattare genom tiderna var amerikanen Samuel Loyd (1841—1911). Han komponerade schackproblem och schackskämtuppgifter av alla slag och utöver det även en rad andra knepiga uppgifter. Bl. a. uppfann han det s. k. "femtonspelet" — 1800-talets verkliga fluga — där man flyttar 15 rörliga siffrbrickor (vågrätt eller lodrätt) inom en kvadrat 4×4 som rymmer 16 brickor.

Loyd, som på sin tid flitigt trafikerade schackklubben "Morphy Chess Rooms" i Philadelphia, träffade där vid något tillfälle den ganska typiske "problemlösaren" Dennis Julien. Denne lyckades visserligen aldrig lösa något problem av Loyd, men var en sannskyldig glädjedödare genom att påstå att "det där problemet" var det inte så mycket bevänt med. Dennis gjorde också gällande, att han alltid kunde peka ut den pjäs i ett problem som satte huvudmatten. För att få detta påstående på skam komponerade Loyd följande problem med betingelsen "matt i 5 drag".

Matt i 5 drag.

Dennis fick titta på detta problem en stund och sedan bad Loyd honom att peka ut den pjäs eller bonde som absolut *inte* kunde ifrågakomma vid mattsättningen. Dennis pekade då genast på bonden b2, något som också varit Loyds avsikt, ty det är just bonden b2 som sätter huvudmatten.

Så här går det till: 1.b4. (Nu har svart inte paraden Ba3×b2—b1D och därför hotar vit med 2.Tf5 och 3.Tf1 matt.) 1.—,Tc5. (Svarts enda parad.) 2.b×c5. (Det hotar en ny matt — denna gång med tornet på b1.) 2.—,a2 3.c6. (Återigen hotar Tf5 och Tf1.) 3.—,Lc7 4. c×b7 och nu är det likgiltigt var svart gör, ty på alla drag följer 5. b×a8D matt!

Historien förtäljer inte om den snopne Dennis därefter gav alla försök att lösa problemet på båten.

Loyd sände några år senare denna femdragare till tidningen Era i London, där den publicerades år 1861 under mottot "Excelsior" (= högre upp).

Alltsedan dess har "Excelsior" betecknat ett problem- och studietema som symboliserar en bondes (svart eller vit) marsch från utgångsraden till promotionsfältet.

Det hela kan synas vara mycket "problematiskt" och utan anknytning till det praktiska schackspelet.

Men så är det inte! Det finns åtskilliga "excelsiorer" även i praktiskt spel.

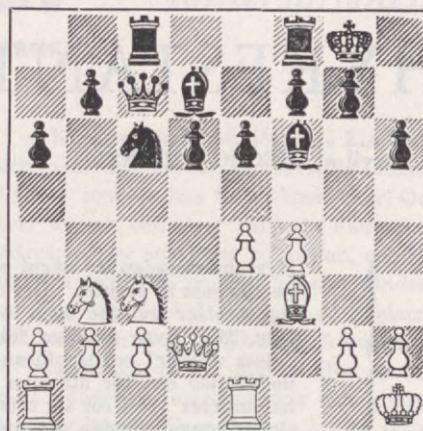
Ett av de bästa exemplen vi känner till på området är det parti som spelades vid Uppsala Allmänna Schacksällskaps internationella turnering våren 1966 mellan finske mästaren H. Westerinen och den svenske mästaren Jan Erik Westman. Så här gick det till:

Sicilianskt

Vit: H. Westerinen, Finland
Svart: J. E. Westman, Sverige

1.e4 c5 2. Sf3 d6 3. d4 cd 4. S×d4 Sf6 5. Sc3 a6 6. Lg5 e6 7. Le2 Le7 8.0—0—0 9. f4 Dc7 10. Kh1 Ld7 11. Lf3 Sc6 12. Sb3 Tac8 13. Te1. (Detta måste vara en förfelad spelplan. Visserligen innebär vits drag ett visst hot — Sd5 — men...) 13.—, h6! 14. L×f6. (Tvunget, annars faller bonden e4.) 14.—, L×f6 15. Dd2 och nu kommer svarts vinnande "excelsior":

Westman

Westerinen

15.—, b5! 16. Tad1 b4! 17. D×d6? b×c3 18.e5 c×b2 19. D×d7? (Även på det bästa draget 19. D×c7 får svart efter 19.—, T×c7 20. ef Sb4! ett mycket lovande spel.) 19.—, b1D!! Nu är slaget avgjort. Det följde: 20. D×c7 D×d1 21. T×d1 T×c7 22. ef Sb4! 23. fg K×g7 24. Td4 Tb8 25. c4 S×a2 26. Ld1 Tb4 och vit gav upp.

STRESSAD POSTFRÖKEN I VÄNTAN...

Forts. från sid. 19

ärenden, åker hem sen... och inte ett dyft skitsnack hemma om det här. Lösningen var ju egentligen förfärligt enkel... fast kanske farlig också. Peter menade att "den där vimsiga postfröken kommer nog inte att fråga efter nån katt". Det trodde ju inte jag förstas, men i det rådande läget följde jag ändå Peters råd. Vi utträttade våra ärenden i stationssamhället, åkte hem sen... inte ett ord om katten. Peter och jag var förseglade som säkerhetspolisens register. Ingen fick veta något om kattungens dramatiska flykt ur bussen. Tiden gick. Postfröken hörde aldrig av sig. Kanske blev det ändå så — tvärtemot vad våra pappor sagt — att hon verkligen fick en "karl"? Om så skedde var det kanske en lycka för henne... så stor att hon alldeles glömde bort sin beställda katt. Det var naturligtvis en lycka även för mej och Peter. Till sist var det kanske katten ensam som förlorade på sitt "avhopp", blev bara en vanlig bondkatt hos lantmannen som ägde sädesfältet hon nödländade i. Visserligen blev det kanske bostad, en skvätt mjölk då och då, men inget sidenband om halsen, ingen butiksköpt köttfärs och andra delikatesser. Säkert hänvisades katten att på vänligt kattmaner försörja sig på egenhändig fångade råttor. Så går det till att missa chansen till ett bättre liv. Om man hoppar av innan man nått slutstationen.

förmedlat kunskap om riktig vägvård och därmed sammanhängande landskapsvårdande problem. Man har inom denna avdelning även tagit itu med problem som landskapsprojekteringar, grustäckers iordningställande, alléer, reklam i naturen, nedskräpning etc.

En annan verksamhetsgren inom landskapsvården där Samfundet för Hembygdsvård kan räkna sig som pionjär är den som gäller kraftverksutbyggnaden. Här har Samfundet under många år stått inför en av sina största uppgifter och man kan också se resultatet i den planläggning, vård och gestaltning av en rad kraftverksbyggen i vars miljöutformning Samfundet tagit del.

Bevarandet av det gamla kulturlandskapet är ett problem överallt. En glädjande utveckling är att man i de landskapsvårdande strävandena i allt större utsträckning har börjat anlita partiell arbetskraft, särskilt från mentalsjukhusen på olika platser i landet. Vi har åtskilliga gånger mött grupper försedda med liar och räfsor. Under skogsvårdskonsulenters ledning svarar patienterna för naturvård, som kommit till stånd genom bistånd från Arbetsmarknadsstyrelsen. Lönerna är avtalsenliga.

DEN UNDERLIGA HYRESTANTEN

en novell av GEORG JOHANSON

Hyresmarknaden är något som kan ge alla som är på jakt "efter ett rum" upplevelser av det mest oväntade slag. Med hyra av rum följer ofta "vissa villkor" om uppförande, levnadsvanor etc. för att man ska "få ha rummet". Det rör sig ofta om inskränkningar av den personliga frihet, vilket den som bor i eget hus inte behöver ha kännning av.

I den här novellen mötte hyresgästen en värdinna, som hade för vana att "testa" sina hyresgäster med eget formulär att "ifylla", innan hon släppte till sitt rum. Hur det gick — ja det får läsaren själv följa i denna skildring!

Vid första besöket granskade hon mig med så kritiska blickar och ställde så många frågor om mina vanor och mina arbetsförhållanden att jag var övertygad om att jag inte skulle få rummet. Det var ett stort och trevligt hyresrum med tvättställ och två garderober. Jag tyckte genast om det. Men tanten var inte min typ och jag fick intrycket att jag inte var hennes typ heller. Hon uppehöll sig särskilt vid frågan om min nykterhet. Jag sade som det var att jag så gott som var nykterist. — Så gott som? undrade hon. — Ja, jag tar ett glas öl eller vin ibland. Om det bjuds, tillade jag, men det är inget behov. Jag är nykterist, kan man säga. Hon såg på mig medan jag talade. Om absolutism var ett krav för att få hyra rummet var jag beredd att överväga det steget. Men tanten föreföll nöjd, även om hennes ögon avspeglade oro.

Dittills hade jag bott på ett hotell, men varje dag höll jag utkik bland annonserna för att hitta ett hyresrum. Nu, efter en månad på hotell fick jag komma och bese det här rummet. Då jag senare på dagen ringde till hyrestanten för att få besked sade hon till min överraskning att jag skulle få rummet. Vi bestämde att jag skulle flytta in följande dag, som var en lördag.

Hon hjälpte mig in med resväskan och kartongerna. Hon hoppades att allt skulle

bli till belåtenhet för båda parter. Än en gång frågade hon om jag drack sprit. — Nej, svarade jag, något förläget. Jag förstod egentligen inte vart hon ville komma. Jag hade ju redan förklarat att jag aldrig missbrukat alkohol. Hon var mycket rädd för inneboende som använde sprit, förklarade hon. Jag stod kvar på golvet mellan mina pappkartonger och jag var inte längre säker på om hon verkligen ville låta mig hyra hennes rum. Jag stod tyst och hon gjorde ingen min av att vilja avlägsna sig. Slutligen böjde jag mig ned och började knyta upp snöret på en kartong. Tantens glick utan att yttra något mer.

Utsikten var grann från rummets fönster. Snett över gatan låg en park och rakt fram gick en tvärgata med några få stora hus vars fasader var klädda med mörkgröna klängeväxter. Jag tog av mig i skjortärmarna och började planera hur jag skulle disponera de garderober och byrååador som fanns. Till att börja med öppnade jag väskan och kartongerna och bredde ut mina saker på sängen och stolarna. Kostymerna och byxorna hängde jag genast in i en av garderoberna. Jag kopplade i min lilla radioapparat och provade att den fungerade.

Medan jag sysslade med upppackningen knackade det på dörren och tanten kom in. Hon höll en papperslapp i handen och jag tyckte att handen skakade. Så sade hon: — Vill herrn göra mig en tjänst? — Javisst, svarade jag. — Vill ni gå till sy-

stembolaget och köpa en flaska åt mig. Hon höll darrande fram lappen och stirrade på mig. — Ja, sade jag. Hon gav mig papperet och en hopvikt tia och en femma. — Går han till systemet och köper det där åt mig? upprepade hon. — Ja, sade jag. Hon gick ut igen och jag fick för mig att hon var arg. På lappen hade hon skrivit "1/2 butelj ren sprit".

Klockan var redan tolv så jag klädde raskt på mig och gick ut för att söka rätt på närmaste systembolag. Det var lång kö. Jag funderade på att även köpa något för egen del, men jag hade inte planerat det och kände inget behov av sådan avkoppling för tillfället. Helgen skulle för övrigt gå åt till att installera mig i det nya rummet. Jag antog att tanten skulle få gäster på kvällen och då ville bjuda på en sup.

Jag stoppade halvbuteljen i rockfickan och återvände. När jag med flaskan i handen kom in i rummet var hyrestanten där. Alla mina kläder var nedlagda i kartongerna igen. Kostymerna låg ovanpå en av kartongerna. Radion hade hon ställt ned på mattan. — Jag vill inte ha folk som tycker om sprit till hyresgäster, sade hon.

— Ja, men, jag förstår inte...? — Trodde ni att jag skulle ha den där spriten? fortsatte tanten. Jag gav henne flaskan och växelpengarna. — Om ni ändå protesterat det allra minsta. Men ni såg tvärt om glad ut! Kanske trodde ni att ni skulle bli bjunden. — Men frun ville ju att jag skulle gå

av SVEN O. BERGKVIST

- 1:a pris kr 50:—, Harry Johansson, Pl. 321, Alsterbro.
 2:a pris kr 25:—, Ove Adlers, Stenby Konvalescenthem, Adelsö.
 3:e pris kr 15:—, Bernia Sandgren, Kyrkyled 8, Lund.
 4:e pris kr 10:—, Ingegerd Malmberg, Vattravägen 29, Uttran.

Lösning

D — V — OPUS — I — HANTEL — YR —
 ADA — RATTAR — APA — MU — LP —
 ERLÄGGA — Å — NYPER — EJ — REV
 — ÄRTSOPPA — AK — TU — ELI TRÅ
 — LAVERAR — SYNES — AEC — LAKE
 — V — A — H — A — A — LOK — KELIM
 — SNURRA — MÖR — FAT — GA —
 TUVÅ — PÅ — L — VÅT — ETSÅ —
 MUSKOT — Å — KLÄMDA — TA —
 ÄRTKENNE — FEL — GRANN — GRAN
 — KA — G — MÅ — OST — YL — D —
 TRAPPA — LIGA — T — ÖL — LV —
 OAS — UT — RAS — LAKRITSBÅT —
 KAREMELL — SELAT.

och köpa flaskan åt er! Jag ville vara hjälpsam.

— Ni sade att ni inte använde sprit, ändå gav ni er iväg till systemet utan vidare. Det skulle inte en nykterist ha gjort. En nykterist är emot sprit.

— Ja, men om andra ber . . . , började jag.
 — Ni trodde att jag drack förståss!
 — Frun kanske skall ha fest, ni kanske har bjudit någon. Det är väl inget fel! utbrast jag.

— Jaså, ni tycker inte att det är något fel att festa! Det var nog bäst för oss båda att det här blev klart med en gång. Det här hamnar i slasken, kan jag tala om! Hon svängde nervöst med spritflaskan i handen.

— Får jag inte bo kvar? frågade jag. Tanten skyndade ut och kom strax tillbaka med hyrespengarna. Jag tog emot dem och gav henne nycklarna. Vad hade jag gjort för fel?

Jag stod en stund i rummet och grubblade över vad jag kunde göra. Hon hade lämnat rumsdörren öppen, men jag stängde den. Till slut packade jag ned allt igen. Tanten stod i hallen när jag lyfte ut väskan och pappkartongerna i trappan. — Adjö, sade hon. — Adjö, sade jag kort. Jag stängde dörren och märkte hur hon drog i handtaget på insidan för att kontrollera att dörren var riktigt stängd.

Jag släpade iväg med mina kartonger.
 — Nu är det för sent att gå till systemet, tänkte jag med en bitter suck. Jag fortsatte längs gatan för att hitta ett hotell.

Elsa-Lott hade verkligen bekymmer — och vem skulle hon vända sej till, om inte till sin bästis, Lena Persson, även fast denna bara gick i Tvåan och knappt var torr bakom örnen, som förresten var alldeles för stora till hennes snipiga ansikte, tyckte Elsa-Lott, och det stripiga håret dolde dem inte heller, nämnvärt, och dessutom var hon uppnäst, fräknig och skrattade pipigt, men det fanns inte så många att umgås med just i den här trappuppgången i det här höghuset i Förberga, så man har väl inget val, menade Elsa-Lott, fast det sa hon inte. Själv gick hon i Fyran och visste bättre, var fylligare i kinderna och hade hästsvans och var alls inte fräknig, annat än en anings aning i pannan, men det pudrade hon över, förstås, när hon skulle träffa Per-Henrik — som också gick i Fyran och som hon hade hållit ihop med både länge och väl nu, i nöd och lust, som orden föll dem emellan den där viktiga dagen på vårvintern, när de lattjade i den lilla taldungen mellan höghusen, samt såg in i varandras ögon och på stående fot bestämde att förena sina öden.

Men nu var det vår på allvar, nästan försommar, och ingenting hade blivit som Elsa-Lott tänkt sej.

Hon mötte Lena Persson i hissen, och när de glidit ner de tolv våningarna tog hon henne med sej in i cykelrummet och sa rent ut som det var.

— Jag har trassel i äktenskapet, sa hon och nästan lipade.

— Jösses, sa Lena Persson och skrattade först som hon brukade, så där fånigt och som om hon inte begrep något, men så blev hon allvarlig. Är det sånt som är fult, eller så? undrade hon storögt. Får man utslag, eller så?

Elsa-Lott suckade. Typiskt från hennes sida, tänkte hon, men hon hade väl inget annat val, så hon fortsatte.

— Det rör Per-Henrik, begriper du välan, sa hon snäsigt. Han luktar fotsvett så man knappt kan sitta i bänken bakom han, men det är inte bara det!

— Jösses, sa Lena Persson.

— Jag tror han dricker också, sa Elsa-Lott. Det lukta alldeles som pilsner en dag i hissen.

— Oj, sa Elsa Persson och bara stirrade nu.

— Kanske röker han, fortsatte Elsa-Lott och visste inte till sej. Det skramla i fickan i går — som om han hade tännsticker! Och tvär är han och läser bara sin Fantomen. Håret hänger snart ner på jackan, och jag undrar verkligen om han borstar tänderna. Han rapar också och biter på naglarna som ett barn! Och va gör han på kvällarna — tror du han träffar andra? Han spottar med händerna i byxfickorna och knappt ser mej längre! Tror du inte att en skilsmässa vore det enda raka? Han pangar ju rutor också och är rent kriminell, ju!

— O, det var värst, sa Elsa Persson, som om hon äntligen fattade vad det var fråga om nu, och hon hade nog rätt, tyckte Elsa-Lott, och hon bestämde sej för att göra slag i saken . . . och när hon senare, tillsammans med bästisen, mötte Per-Henrik utanför porten, så såg hon inte åt hans håll, fastän han brummade, säkert för att hon skulle höra honom . . . men nu hade hon tagit sitt steg! Sån typ, hi hi, sa Lena och smygtittade efter honom.

Elsa-Lott höll med henne. Men när hon senare på eftermiddagen mötte sin bästis, sida vid sida med Per-Henrik, och när hon hörde deras skratt, så var det som om ett sting gick genom hennes hjärta, och hon visste i alla fall inte riktigt vad hon tyckte . . . Hon var förstummad. Att de kunde vara så nedriga!

REVIGÖR

ger god vigör

Känner Ni Er trött och håglös? Orsaken kan vara brist på någon av vitaminerna. Då hjälper REVIGÖR, som har alla 18 vitaminerna i bästa "lättemälta" form:

A 20000, B1 2800, D3 2000 IE, B2 7.5, B3 30, B4 60, B5 120, B6 6, B13 8, C 400, kolinbit. 600, Inosit 125, E 5, H 1.5, K3 10, PAB 1.5, U 5.5 mg, B12 12 γ/100 g.

Bli pigg och "uppåt" pröva REVIGÖR redan idag

Receptfritt på apotek samt i hälsokostaffärer

AB CARLS-BERGH BIOKEMISK OCH FARMACEUTISK FABRIK GÖTEBORG 47

Det händer

mycket på handikappområdet under 1967!

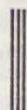
Sedan snart 30 år tillbaka i tiden har STATUS varit ett språkrör för långtidssjuka och handikappade i vårt land.

Följ vad som händer på det socialmedicinska fältet genom att prenumerera för hela året. Sätt in 20:— kr. på postgiro 95 00 11, adress Tidskriften Status, Box 3196, Stockholm 3.

För detta belopp får ni 9 st. aktuella månadstidskrifter och Status julnummer under 1967!

Lundin & Lindberg

Tel. 016/13 13 64 Väduren 21 Tel. 016/13 13 64

ESKILSTUNA

Borås Exportaffär

Köpare till

Järn- och Metallsrot samt Textilavfall

Kräkeredsvägen 6 — Telefon 033/11 56 20

BORÅS

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST

Upplandsgat. 9, Box 251 Telefon 026/11 44 99
GÄVLE

Utför metallgjutgods i alla rödgodslegeringar i styckevikter upp till 600 kg.
Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT

Ingv. Forsberg

Smides- &
Mek. Verkstad

BODEN

Strandplan 5. Tel. 0921/110 72

— REKOMMENDERAS —

Från Kiruna i norr till Trelleborg i söder

TEMPO

goda varor till låga priser

NYHYTTAN

Kurort och enskilt sjukhem

Behandling av invärtes sjukdomar, blodtrycks-, hjärt-, mag-, tarmsjukdomar och reumatiska åkommor.

Konvalescens och rekreation.

Moderna vatten-, ljus-, elektriska-, massage- och dietbehandlingar.

Överläkare: Med. dr GUNNAR SMÅRS

Begär prospekt. Tel. Nora 0587/604 00.

Rumsbest. säkr. 10—12.

Postadress: JÄRNBOAS.

ALLT
FLER
VÄLJER

LUXOR

TV • RADIO • BAND- och SKIVSPELARE

RIKSFÖRBUNDET FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

en organisation i folkbälsans tjänst

AKTIVITET I SAMVERKAN

med

Medicinsk sakkunskap

Socialvård - Arbetsvård

Arbetsmarknad och Näringsliv

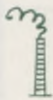
RIKSOMFATTANDE VERKSAMHET

120 lokalföreningar med över 16.000 medlemmar

7 egna konvalescenthem med 150 platser med en kapacitet av ca 50.000 vård dagar per år

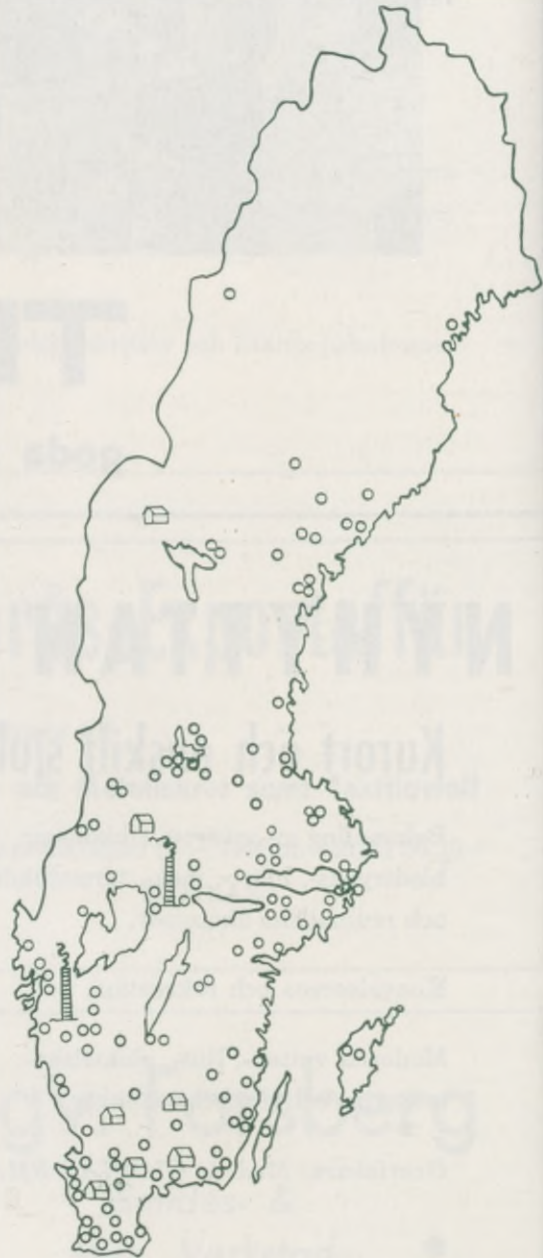

Skyddad sysselsättning och rehabilitering — ca 45 st. arbetsplatser

INFORMATION OCH UPPLYSNING

OM OCH FÖR ALLA

HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

PRODUKTIV SOCIALVÅRD ÄR GOD SAMHÄLLESEKONOMI